

PROTOKÓŁ KONTROLI

Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie, ul. Czerniakowska 16 (kod 00-701), nr statystyczny 000017756, zwanego w dalszej części protokołu „ZUS” lub „Zakładem”.

Prezesem Zakładu jest Pani Aleksandra Wiktorow – powołana na to stanowisko z dniem 23 maja 2001 r. W skład Zarządu Zakładu wchodzi:

- Pani Wanda Pretkiel, powołana na stanowisko Członka Zarządu ds. Świadczeń uchwałą Rady Nadzorczej ZUS z dnia 24 czerwca 1999 r.,
- Pan Ireneusz Fąfara, powołany na stanowisko Członka Zarządu ds. Ekonomiczno-Finansowych uchwałą Rady Nadzorczej ZUS z dnia 24 czerwca 1999 r.,
- Pan Sylwester Rypiński, powołany na stanowisko Członka Zarządu ds. Administracyjno Technicznych uchwałą Rady Nadzorczej ZUS z dnia 28 stycznia 2004 r.,
- Pan Piotr Starzyk – powołany na stanowisko członka Zarządu ds. Informatyki uchwałą Rady Nadzorczej z dnia 9 sierpnia 2006 r.

W okresie od dnia 26 lipca 2002 r. do dnia 27 lutego 2006 r. Przewodniczącą Rady Nadzorczej ZUS była Pani Eugenia Tymieniecka. Od dnia 28 lutego 2006 r. na stanowisko Prezesa Rady Nadzorczej ZUS powołany został Pan Robert Andrzej Gwiazdowski.

[Dowód: akta kontroli str. 3-4]

Kontrolę przeprowadzili kontrolerzy z Departamentu Pracy, Spraw Socjalnych i Zdrowia Najwyższej Izby Kontroli:

- Bogusław Zemlak, doradca techniczny, na podstawie upoważnienia nr 055443 z dnia 2 stycznia 2007 r., w okresie od 8 stycznia 2007 r. do 5 kwietnia 2007 r., z przerwami w dniach 17, 29 stycznia i 26 lutego,
- Grażyna Lewandowska, specjalista kontroli państwowej, na podstawie upoważnienia nr 055446 z dnia 2 stycznia 2007 r., w okresie od 3 stycznia 2007 r. do 5 kwietnia 2007 r., z przerwami w dniach: 29 stycznia i 16 marca,
- Paweł Adamowicz, specjalista kontroli państwowej, na podstawie upoważnienia nr 055445 z dnia 2 stycznia 2007 r., w okresie od 8 stycznia 2007 r. do 5 kwietnia 2007 r., z przerwą od 26 stycznia do 2 lutego.

[Dowód: akta kontroli str. 1¹]

¹ Upoważnienia do kontroli Pana Bogusława Zemlaka i Pani Grażyny Lewandowskiej znajdują się w aktach kontroli Wykonania budżetu państwa w 2006 r., cz. 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz planu finansowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (akta kontroli odpowiednio str. nr: 1 i 5).

Przedmiotem kontroli było wykonanie w 2006 r. planu finansowego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zwanego w dalej „FUS” lub „Funduszem”.

W protokole kontroli użyto następujących skrótów:

- 1) ustawa o NIK – ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2001 r. Nr 85, poz. 937 ze zm.),
- 2) ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych – ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887 ze zm.),
- 3) ustawa o emeryturach i rentach z FUS – ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.),
- 4) ustawa o finansach publicznych – ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249, poz. 2104 ze zm.),
- 5) ustawa o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców – ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców (Dz. U. Nr 155, poz. 1287 ze zm.),
- 6) ustawa budżetowa na 2006 r. – ustawa budżetowa na 2006 r. z dnia 17 lutego 2006 r. (Dz. U. Nr 35, poz. 244),
- 7) ustawa o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego – ustawa z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. z 2002 r. Nr 42, poz. 371),
- 8) ustawa o rachunkowości – ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2002 r. Nr 76, poz. 694 ze zm.),
- 9) ustawa Prawo zamówień publicznych – ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (j .t. Dz. U. z 2006 r. Nr 164, poz. 1163 ze zm.),
- 10) rozporządzenie w sprawie lokowania środków FRD - rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 24 stycznia 2003 r. w sprawie lokowania środków Funduszu Rezerwy Demograficznej (Dz. U. Nr 31, poz. 256).

W toku kontroli ustalono, co następuje:

1. Wykorzystanie uwag i wniosków zawartych w wystąpieniu pokontrolnym dotyczącym wykonania budżetu państwa w 2005 r.

W wystąpieniu pokontrolnym z dnia 6 czerwca 2006 r. skierowanym do Prezes Zakładu, w związku z przeprowadzoną w ZUS kontrolą wykonania budżetu państwa w 2005 r., NIK przesłała następujące uwagi i wnioski dotyczące Funduszu Ubezpieczeń Społecznych:

1. Podjęcie skutecznych działań mających na celu odstąpienie od zasady systematycznego zadłużania się Funduszu,
2. Kontynuowanie efektywnych działań prowadzących do ograniczenia kwot odsetek oraz niedopłat i nadpłat wynikających z winy pracowników ZUS w sprawach świadczeń emerytalno-rentowych.

Prezes ZUS udzielając wyjaśnień dotyczących ich wykorzystania wskazała m. in. co następuje:

Ad. 1

ZUS nie ma bezpośredniego wpływu na poziom zadłużenia w bankach komercyjnych, a kredyty wykorzystywane są do zapewnienia płynności finansowej, gdy dochody własne FUS i dotacja budżetowa nie pokrywają niezbędnych wydatków Funduszu. ZUS dokłada wszelkich starań aby wykorzystywać środki budżetowe w taki sposób, by jak najpóźniej rozpocząć korzystanie z nowych kredytów bankowych, tj. zakłada wysokie wykorzystanie dotacji od początku roku, co skutkuje obniżeniem średniorocznego zadłużenia w bankach i jego kosztów.

Ad. 2

W 2006 r. w Zakładzie podejmowane były m. in. następujące działania:

- przeprowadzono doraźne inspekcje, w których odnotowano stosunkowo wysoki wskaźnik błędów w zakresie prawidłowego ustalania prawa do świadczeń i ich wysokości,
- opracowano nowe zasady dokonywania superaprobaty w zakresie spraw pierwszorazowych i zamiennych dotyczących emerytur, rent, świadczeń przedemerytalnych i świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego,
- przeprowadzono szkolenia pracowników komórek emerytalno-rentowych w zakresie bieżącej realizacji przepisów a pracowników Biura Rent Zagranicznych oraz jednostek realizujących umowy międzynarodowe przez ZETO Bydgoszcz i ZETO Katowice

odnośnie bieżących zmian w oprogramowaniu informatycznych systemów emerytalno-rentowych,

- zobowiązano dyrektorów oddziałów m. in. do:
 - monitorowania przebiegu załatwiania spraw na poszczególnych stanowiskach pracy,
 - przeanalizowania zasobów kadrowych w komórkach emerytalno-rentowych pod kątem ich kwalifikacji,
 - systematycznych szkoleń wewnętrznych w zakresie przepisów, ich interpretacji oraz procedur stosowanych w pionie emerytalno-rentowym,
 - objęcia szerszą opieką i nadzorem nowo zatrudnionych pracowników,
- przypomniano o bezwzględnej konieczności:
 - podejmowania środków dyscyplinujących w stosunku do pracowników, przyczyniających się do powstawania wypłat wyrównań do wysokości należnego świadczenia i nadpłat spowodowanych przez ZUS, a w stosunku do pracowników wykazujących się starannością i zaangażowaniem, uwzględnienie tych faktów w systemie nagradzania,
 - dokonywania analizy dowodów mających wpływ na ustalenie prawa i wysokości świadczenia, a w szczególności dotyczącej okresów składkowych i nieskładkowych,
 - podjęcia wszelkich działań w celu usprawnienia płynnego obiegu korespondencji.

[Dowód: akta kontroli str. 579-562]

2. Plan finansowy Funduszu Ubezpieczeń Społecznych na 2006 r.

W projekcie wydatków FUS na rok 2006 (Część 73 - Zakład Ubezpieczeń Społecznych, w Dziale 753 – Obowiązkowe Ubezpieczenia Społeczne, w Rozdziale 75303 - Fundusz Ubezpieczeń Społecznych), przesłanym do Ministra Finansów pismem z dnia 11 sierpnia 2005 r., zgodnie z limitem określonym przez Ministra Finansów w wynoszącym 31.558.092 tys. zł dla Części 73, Zakład zaplanował dotację dla FUS z budżetu państwa w łącznej wysokości 23.629.848 tys. zł, w tym: dotację celową w wysokości 3.614.965 tys. zł oraz dotację uzupełniającą w kwocie 20.014.883 tys. zł, uwzględniając m. in. średnioroczny wskaźnik wzrostu przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej na poziomie 104,2 % oraz 103,6 % odpowiednio w 2005 i 2006 r., waloryzację świadczeń emerytalno-rentowych od 1 marca 2006 r. wskaźnikiem 106,0 %, a wskaźnik ściągальności składek na ubezpieczenia społeczne na poziomie 98,4 %. Projekt ten zakładał, że w ciągu 2006 r. nastąpi zwiększenie

stanu należności o 230.600 tys. zł, tj. o 8,8 % oraz zwiększenie zobowiązań o 1.100.547 tys. zł, tj. o 6,8 %. Uwzględniając planowany stan środków pieniężnych na początek 2006 r. w wysokości 5.123 tys. zł i wpływów z tytułu przychodów w wysokości 117.127.029 tys. zł (łącznie 117.132.152 tys. zł), kwota wydatków (bez rezerw) w wysokości 118.752.356 tys. zł była wyższa od dochodów Funduszu o 1.620.204 tys. zł, tj. o 1,4%.

Uchwałą nr 87/2005 r. Zarządu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 9 listopada 2005 r. przyjęty został projekt planów finansowych FUS i Funduszu Rezerwy Demograficznej na rok 2006, w którym uwzględniono zmniejszenie o 300.000 tys. zł dotacji uzupełniającej z budżetu państwa do FUS, z jednoczesnym zredukowaniem w tej samej wysokości odpisu na działalność Zakładu.

Dnia 30 listopada 2005 r. Prezes Zakładu przekazała Przewodniczącej Rady Nadzorczej ZUS przyjęty ww. uchwałą Zarządu Zakładu Projekt panów finansowych FUS i FRD na rok 2006 oraz materiał dla Komisji Sejmu i Senatu RP dotyczący Projektu budżetu państwa oraz planów finansowych FUS i FRD na rok 2006, uwzględniający autopoprawkę Rady Ministrów przyjętą w dniu 29 listopada 2006 r., dotyczącą projektowanej zmiany przepisów Kodeksu Pracy w zakresie wydłużenia wymiaru urlopu macierzyńskiego o 2 tygodnie. W jej wyniku zwiększeniu uległy wydatki FUS na zasiłki macierzyńskie o 127.500 tys. zł i o tę kwotę przychody Funduszu, z tego: o 86.000 tys. zł dotacja uzupełniająca z budżetu i o 41.500 tys. zł składki na ubezpieczenia społeczne.

Zaplanowano m. in. przychody Funduszu według przypisu w łącznej kwocie 118.981.065 tys. zł, tj. o 7,9 % większe od przewidywanego wykonania w 2005 r., a wpływy ogółem na poziomie 116.954.529 tys. zł, tj. o 8,0 % większe od przewidywanego wykonania w 2005 r. Wydatki (koszty) Funduszu na 2006 r. zaplanowane zostały w łącznej kwocie 119.851.012 tys. zł, (w tym wydatki finansowane z dotacji celowej stanowią 3,0 %), tj. o 6,5 % więcej od planowanego wykonania w 2005 r. Wskazano, że przyjmując planowany stan Funduszu na początek 2006 r. w wysokości (-) 13.640.814 tys. zł oraz przychody (przypis) w wysokości 118.981.065 tys. zł, wydatki w kwocie 119.851.012 tys. zł, sfinansowanie emerytur i rent terminu „1” stycznia 2007 r. przekazaną zaliczkowo dotacją 2007 r. oraz przekazanie dotacji z budżetu państwa w 2005 i 2006 r. w pełnej wysokości – przewiduje się, że stan Funduszu na koniec 2006 r. wyniesie (-)14.510.761 tys. zł. W dokumencie tym wskazano, że przewidywane przychody własne oraz kwota dotacji w 2006 r. nie zapewnią pełnego pokrycia wydatków FUS, a w celu zapewnienia płynności wypłat świadczeń niezbędne będzie

pozyskanie dodatkowych środków finansowych przez zaciągnięcie kredytów w bankach w kwocie 1.496,8 mln zł.

Uwzględniając planowany stan środków pieniężnych na początek 2006 roku w wysokości 5.123 tys. zł i wpływów z tytułu przychodów w kwocie 116.954.529 tys. zł (łącznie 116.959.652 tys. zł), kwota planowanych wydatków w wysokości 118.579.856 tys. zł (bez rezerw i odpisów aktualizujących należności) była wyższa o 1.620.204 tys. zł, tj. o 1,4 % od dochodów Funduszu.

Dnia 21 grudnia 2005 r. uchwałą nr 24/XI/II/2005 Rada Nadzorcza ZUS pozytywnie zaopiniowała Projekt planu finansowego FUS na rok 2006. W podsumowaniu wskazano m. in. że zapisane w nim kwoty przychodów ze składek oraz kwota wydatków na świadczenia są realne, tzn. ustalone w oparciu o aktualny stan faktyczny i obowiązujący stan prawny, a wpływy ze składek zostały ustalone na podstawie wskaźnika ściągalności, który jest możliwy do zrealizowania. Za pozytywne zjawisko Rada uznała znaczne zwiększenie dotacji uzupełniającej, jednak – jak wskazano – wobec ogromnych wydatków związanych z przeprowadzeniem waloryzacji, nawet to duże jej zwiększenie nie pokrywa wszystkich potrzeb finansowych Funduszu na 2006 r. Za największą słabość tego planu uznano założenie prowadzenia gospodarki finansowej FUS przy powiększaniu zadłużenia w bankach komercyjnych i jednocześnie wskazano, że ten plan nie daje rozwiązania problemu strukturalnego deficytu finansów ubezpieczeń społecznych.

W ustawie budżetowej na 2006 r. kwota dotacji budżetowej do FUS ustalona została w wysokości łącznej 23.355.848 tys. zł, w tym 3.614.965 tys. zł – dotacja celowa z budżetu państwa oraz 19.740.883 tys. zł jako dotacja uzupełniająca.

Powyższe działania Zakładu w zakresie projektowania rocznego planu finansowego FUS na rok 2006 były zgodne z art. 74 ust. 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych

[Dowód: akta kontroli str. 569-581]

Pismem z dnia 20 marca 2006 r., zgodnie z art. 128 ust. 1 ustawy o finansach publicznych, po upływie 18 dni od ogłoszenia ustawy budżetowej, został przekazany przez Panią Prezes ZUS do Pani Minister Finansów układ wykonawczy dochodów i wydatków budżetowych na 2006 r. w zakresie m. in. przychodów i wydatków FUS i FRD. Są one zgodne z kwotami zatwierdzonymi w ustawie budżetowej na rok 2006 oraz uwzględniają zmiany obowiązujące od dnia 1 stycznia 2006 r. w klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych.

Zgodnie z art. 133 ust. 1 ustawy o finansach publicznych, decyzjami Ministra Finansów, na wniosek Członka Zarządu Zakładu, w 2006 r. z rezerw celowych dokonane zostały trzy zwiększenia dotacji dla FUS z budżetu państwa na łączną kwotę 1.108.100 tys. zł, tj. o 4,7 % w stosunku do ustawy budżetowej.

Na mocy dwóch uchwał Zarządu Zakładu w 2006 r. dokonano zmian wewnętrznych (między rozdziałami i paragrafami) w planie finansowym FUS, co jest zgodnie z art. 148 ust. 1 ustawy o finansach publicznych, wskutek czego zwiększono plan wydatków FUS o kwotę 19.476 tys. zł.

W konsekwencji ww. zmian plan dotacji dla FUS z budżetu państwa w 2006 r. wyniósł 24.483.424 tys. zł.

Po dokonaniu powyższych zmian Zakład przesłał do Ministra Finansów pisma wraz ze skorygowanymi układami wykonawczymi planów finansowych.

[Dowód: akta kontroli str. 583-585]

3. Wykonanie planu finansowego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

3.1. Stan FUS na początek 2006 r.

Wg sprawozdania Rb-40 roczne stan Funduszu na początek 2006 r. wynosił - (minus) 8.306.537 tys. zł, tj. o 5.334.277 tys. zł (39,1 %) więcej niż planowano w ustawie budżetowej na rok 2006, w tym:

- środki pieniężne w kwocie 298.463 tys. zł – wzrost o 293.340 tys. zł, tj. o 5.725,9 % w porównaniu do stanu na początek 2005 r. i w takim samym wymiarze do planu wg ustawy budżetowej na 2006 r.,
- należności w kwocie 2.446.394 tys. zł – spadek o 1.220.561 tys. zł, tj. o 33,3 % w porównaniu do stanu na początek 2005 r., a w stosunku do planu wg ustawy budżetowej na rok 2006 – spadek o 167.915 tys. zł, tj. o 6,4 %,
- zobowiązania - (minus) 11.051.394 tys. zł – spadek o 2.349.969 tys. zł, tj. o 17,5 % w porównaniu do stanu zobowiązań na początek 2005 r., a w porównaniu do planu wg ustawy budżetowej na rok 2006 – spadek o 5.208.852 tys. zł, tj. o 32,0 %.

[Dowód: akta kontroli str. 941]

Członek Zarządu ZUS wyjaśnił, że „stan Funduszu na początku 2006 r. był wyższy o 5.334,3 mln zł (39,1 %) od zaplanowanego w ustawie budżetowej głównie w związku z ukształtowaniem się na znacznie niższym poziomie zobowiązań Funduszu. Stan zobowiązań był niższy o 5.208,9 mln zł (32,0 %), a złożyły się na to zasadniczo dwa

czynnikami. Obniżenie kwoty rezerwy na OFE (45,0 % ubytku) na skutek zmian w zakresie jej wartości na dzień 31 grudnia 2004 r. i przeprowadzenia odpowiedniej korekty bilansu otwarcia na dzień 1 stycznia 2005 r. (zmiana podyktowana została zaleceniami audytora w związku ze zmianą zasad wyliczania zobowiązania do OFE na podstawie zapisów na kontach ubezpieczonych) w momencie, który wykluczał wprowadzenie zmian w projekcie planu. Kolejny czynnik wpływający na obniżenie stanu zobowiązań w stosunku do poziomu zaplanowanego (53,7 % kwoty obniżenia) to zobowiązania Funduszu z tytułu zadłużenia w bankach komercyjnych. Na ich zmniejszenie bezpośredni wpływ miało przyznanie dodatkowych środków z budżetu państwa w formie dotacji dla FUS oraz przeniesienie środków w ramach uprawnień dysponenta części w 2005 r. w kwocie 1.479,8 mln zł. Powyższe czynniki jak również przyznanie z budżetu państwa dodatkowej dotacji dla FUS w 2006 r. w kwocie 1.108,1 mln zł wpłynęły na dalsze jego zmniejszenie w stosunku do planowanego na koniec 2006 r.”. Ponadto wskazał, że wielkość środków pieniężnych znajdujących się na rachunkach bankowych FUS na koniec roku zależy przede wszystkim od kwot jakie wpłyną na rachunki w ostatnich godzinach roku (brak możliwości ich zagospodarowania oraz kwestia wydajności systemu bankowego w ostatnim dniu roku) i w związku z tym ich stan jest w praktyce niezależny od Zakładu.

[Dowód: akta kontroli str. 861]

Na ogólną kwotę należności FUS na początek 2006 r. w kwocie 2.446.394 tys. zł złożyły się:

- należności z tytułu składek - 914.450 tys. zł,
- rozrachunki z tyt. wypłaconych świadczeń dla terminów 1 i 5 stycznia – 1.438.756 tys. zł,
- pozostałe należności – 93.188 tys. zł,

w tym:

- rozrachunki z tytułu nienależnie pobranych świadczeń – 63.950 tys. zł,
- rozrachunki z tytułu odsetek od nienależnie pobranych świadczeń – 0,0 tys. zł,
- rozrachunki z budżetem z tyt. składki zdrowotnej za kombatantów – 10.850 tys. zł,
- rozliczenie z budż. (korekta roczna wypł. świadczeń przez płatników) – 6.720 tys. zł,
- rozrachunki między jednostkami organizacyjnymi – 6.631 tys. zł,
- rozrachunki zewnętrzne z KRUS – 4.151 tys. zł,
- pozostałe – 886 tys. zł.

Na ogólną kwotę zobowiązań na początek 2006 r. w kwocie 11.051.394 tys. zł złożyły się:

- kredyty bankowe z odsetkami – 4.570.214 tys. zł,
- rozrachunki z OFE – 2.513.606 tys. zł,
- wpływy do wyjaśnienia – 109.422 tys. zł,

- dotacja ze środków roku następnego – 1.470.000 tys. zł,
 - podatek dochodowy od świadczeń – 626.981 tys. zł,
 - składka na ubezpieczenie zdrowotne od świadczeń – 708.089 tys. zł,
 - rezerwy – 785.219 tys. zł,
 - pozostałe zobowiązania – 267.863 tys. zł,
- w tym:
- rozrachunki z budżetem (niewykorzystana dotacja) – 225.754 tys. zł,
 - rozrachunki z FRD – 12.756 tys. zł,
 - rozrachunki z tytułu sum depozytowych – 6.456 tys. zł,
 - rozrachunki z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne – 3.667 tys. zł,
 - rozrachunki z Zakładem – 13.178 tys. zł,
 - rozrachunki z tytułu prewencji rentowej oraz wypadkowej – 5.247 tys. zł,
 - rozrachunki z tytułu wypłaconych świadczeń – 5 tys. zł,
 - pozostałe – 801 tys. zł.

[Dowód: akta kontroli str. 941, 795-799, 801-805,]

3.2. Przychody Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w 2006 r.

W ustawie budżetowej na rok 2006 ustalono przychody według przypisu w wysokości 118.921.065 tys. zł, tj. o 6.328.875 tys. zł (5,6 %) wyższe od wykonania w 2005 r. Zrealizowane przychody wyniosły 123.900.568 tys. zł i w stosunku do ustawy budżetowej na rok 2006 były wyższe o 4.979.503 tys. zł, tj. o 4,2 %, a w odniesieniu do planu po zmianach były wyższe o 3.851.927 tys. zł, tj. o 3,2 %. W porównaniu do 2005 r. zrealizowane przychody były wyższe o 11.308.378 tys. zł, tj. o 10,0 %.

Wpływy na 2006 r. w ustawie budżetowej zaplanowano w wysokości 116.894.529 tys. zł, tj. o 5.913.689 tys. zł (o 5,3 %) wyższe od wykonania w 2005 r. Zrealizowane wpływy wyniosły 120.859.150 tys. zł i w stosunku do ustawy budżetowej na rok 2006 były wyższe o 3.964.621 tys. zł, tj. o 3,4 %, a w odniesieniu do planu po zmianach były wyższe o 2.837.045 tys. zł, tj. o 2,4 %. W porównaniu do 2005 r. zrealizowane w 2006 r. wpływy były wyższe o 9.878.310 tys. zł, tj. o 8,9 %.

Uzyskane w 2006 r. wpływy ogółem w kwocie 120.859.150 tys. zł stanowiły 97,5 % kwoty przypisu przychodów osiągniętych w wysokości 123.900.568 tys. zł. W 2005 r. wpływy (110.980.840 tys. zł) stanowiły 98,6 % przypisu przychodów (112.592.190 tys. zł).

Na łączną kwotę 123.900.568 tys. zł zrealizowanych w 2006 r. przychodów wg przypisu złożyły się:

- dotacje z budżetu państwa – 24.483.424 tys. zł, tj. o 1.127.576 tys. zł (4,8 %) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i 100 % wykonania planu po zmianach oraz o 4.371.317 tys. zł (21,7 %) więcej od wykonania w 2005 r., w tym:
 - dotacje celowe – 3.531.203 tys. zł, tj. o 83.762 tys. zł (2,3 %) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 81.199 tys. zł (2,2 %) mniej od wykonania w 2005 r.,
 - dotacje uzupełniające – 20.952.221 tys. zł, tj. o 1.211.338 tys. zł (6,1 %) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i o 83.762 tys. zł (0,4 %) więcej niż w planie po zmianach oraz o 4.452.516 tys. zł (27,0 %) więcej od wykonania w 2005 r.,
- refundacja z tytułu przekazania składek do OFE – 14.920.385 tys. zł, tj. o 2.160.611 (16,9 %) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 2.344.969 tys. zł (18,6 %) więcej od wykonania w 2005 r.,
- składki na ubezpieczenia społeczne wg przypisu – 82.706.806 tys. zł, tj. o 1.231.324 tys. zł (1,5 %) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 4.018.226 tys. zł (5,1 %) więcej od wykonania w 2005 r., w tym:
 - fundusz emerytalny – 37.653.221 tys. zł, tj. o 723.442 tys. zł (2,0 %) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 1.421.142 tys. zł (3,9 %) więcej od wykonania w 2005 r.,
 - fundusz rentowy – 34.173.476 tys. zł, tj. o 787.564 tys. zł (2,4 %) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 2.171.765 tys. zł (6,8 %) więcej od wykonania w 2005 r.,
 - fundusz chorobowy – 6.598.300 tys. zł, tj. o 5.924 tys. zł (0,1 %) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 451.088 tys. zł (7,3 %) więcej od wykonania w 2005 r.,
 - fundusz wypadkowy – 4.281.809 tys. zł, tj. o 273.758 tys. zł (6,0 %) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 25.769 tys. zł (0,6 %) mniej od wykonania w 2005 r.,
- pozostałe przychody wg przypisu (wpływy z opłaty restrukturyzacyjnej, pozostałe odsetki, wpływy z różnych dochodów) – 1.789.953 tys. zł, tj. o 459.992 tys. zł (34,6 %) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 573.866 tys. zł (47,2 %) więcej od wykonania w 2005 r.

[Dowód: akta kontroli str. 941]

Podając przyczyny przekroczenia o 2.160.611 tys. zł (o 16,9 %) w stosunku do planu wg ustawy budżetowej kwoty refundacji z tytułu przekazania składek do OFE, Członek Zarządu Zakładu wyjaśnił, że „refundacja środków z budżetu państwa do FUS odpowiada kwocie składek na ubezpieczenie emerytalne przekazanej do OFE. Wzrost gospodarczy kraju, zmieniająca się sytuacja na rynku pracy (zwiększenie zatrudnienia, w tym głównie młodych ludzi zobligowanych do uzyskania członkostwa w otwartych funduszach emerytalnych – spadek stopy bezrobocia na koniec roku do 14,9 % przy planowanym 16,9 %) oraz wzrost przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej o 4,9 % przy zakładanym 3,2 % wpłynęły na odprowadzenie wyższych kwot do OFE”. Istotną rolę – wg Członka Zarządu Zakładu – odgrywa również poprawiająca się sytuacja finansowa przedsiębiorstw umożliwiająca im terminowe opłacanie składek bieżących i zaległych oraz kontynuowanie w 2006r. działań zapobiegających powstawaniu zaległości wobec FUS i OFE z tytułu rozliczeń bieżących, jak i doprowadzających do dalszego i to bardzo istotnego, ograniczenia kwoty zobowiązań za lata poprzednie. Podjęto działania w zakresie ograniczenia zobowiązań za 2006 r. i bieżącego przekazywania należnych za ten rok składek do OFE oraz kontynuowano proces prowadzący do przekazywania do OFE zaległych składek (za lata sprzed 2006r.), w odniesieniu do płatników składek, jak też w drodze zmian funkcjonalnych w aplikacjach KSI ZUS. W 2006 r. odprowadzono do OFE o 1.169,0 mln zł więcej składek zaległych niż zakładał plan.

[Dowód: akta kontroli str. 861, 863]

Na pytanie – dlaczego przychody FUS w 2006 r. z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne wg przypisu wzrosły o 1.231.324 tys. zł, tj. o 1,5 %, a wg wpływów o 374.449 tys. zł, tj. o 0,5 % w tym wzrosły o 723.442 tys. zł, tj. o 2,0 % (przypis) i o 2.692.497 tys. zł, tj. o 7,4 % (wpływy) na fundusz emerytalny oraz wzrosły o 787.564 tys. zł, tj. o 2,4 % (przypis) i spadły o 923.328 tys., tj. 2,8 % (wpływy) na fundusz rentowy – Członek Zarządu Zakładu wyjaśnił również, że przyczyną wyższego w 2006 r. wykonania przypisu i wpływów składek na ubezpieczenia społeczne od planowanego jest korzystna sytuacja na rynku pracy w 2006 r. oraz fakt, że przy konstrukcji planu na 2006 r. przyjęto, że wskaźnik wzrostu wynagrodzenia w 2005 r. wyniesie 103,8 %, wskaźnik zatrudnienia zaś – 101,5 %, gdy faktycznie wskaźniki te osiągnęły poziom odpowiednio 104,7 % i 101,7 %.

[Dowód: akta kontroli str. 863]

Wskazując powody wystąpienia w 2006 r. różnicy między kwotami wykonania pozostałych przychodów wg przypisu i wg wpływów w wysokości 881.599 tys. zł (49,3 %) Członek

Zarządu Zakładu wyjaśnił, że na tę różnicę składają się w 96 % przychody nie mające charakteru kasowego, wynikające z rozwiązania utworzonych uprzednio rezerw oraz odpisów aktualizujących należności, łącznie na kwotę 843 mln zł, a pozostała różnica dotyczy przychodów, którym towarzyszą przepływy środków finansowych, w tym głównie zwrotów nienależnie pobranych świadczeń wraz z odsetkami.

[Dowód: akta kontroli str. 863-865]

3.2.1. Wpływy środków do funduszy wyodrębnionych w FUS

W 2006 r. kwoty wpływów środków do Funduszy wyodrębnionych w FUS przedstawiały się następująco (na podstawie Rb-40 roczne):

w tys. zł

Wyszczególnienie		Przychody			Wskaźnik	
		Przypis wykonany	Wpływy		5:3 [%]	5:4 [%]
			wg ustawy budżetowej	Wykonane		
1	2	3	4	5	6	7
1	Fundusz emerytalny	37.653.221	36.339.301	39.031.798	103,7	107,4
2	Fundusz rentowy	34.173.476	32.852.003	31.928.675	93,4	97,2
3	Fundusz chorobowy	6.598.300	6.498.556	5.401.869	81,9	83,1
4	Fundusz wypadkowy	4.281.809	4.482.678	4.184.645	97,7	93,4

[Dowód: akta kontroli str. 941]

W 2006 r. wpływy środków na fundusz emerytalny były wyższe od planu wg ustawy budżetowej oraz od wykonanego przypisu, natomiast na fundusz rentowy, chorobowy i wypadkowy – poniżej wartości wg planu oraz przypisu (szczegóły w tabeli powyżej). Członek Zarządu ZUS podając powody tej sytuacji wyjaśnił, że bieżący podział środków wpływających na rachunek ubezpieczeń społecznych był dokonywany zgodnie z potrzebami płynnościowymi poszczególnych funduszy, a bieżący podział środków wg wpływów na poszczególne fundusze jest w obecnej sytuacji niemożliwy do wykonania. Z powodu strukturalnego deficytu FUS, środki wpływające na rachunek są bezzwłocznie (w dniu wpływu) przekazywane na rachunki poszczególnych funduszy, a następnie z tych środków realizowane są wypłaty świadczeń. Członek Zarządu wskazał, że „składki powinny być kierowane na rachunki poszczególnych funduszy dopiero po ich identyfikacji, czyli po przetworzeniu dokumentów rozliczeniowych (minimum 14 dni). Tym samym do czasu przetworzenia dokumentów, a tym samym wyodrębnienia kwot należnych na poszczególne fundusze, na rachunku wpływów składek na ubezpieczenia społeczne stale pozostawałyby środki finansowe w wysokości wynoszącej przeciętnie niemal 4 mld zł. Skutkiem braku

możliwości wykorzystania tych środków byłaby konieczność pozyskania przez fundusze dodatkowego finansowania zewnętrznego w formie kredytów bankowych, które powiększyłyby koszty finansowe FUS o ponad 200 mln zł rocznie. Ponadto, niektóre środki nie będą mogły być zidentyfikowane w żadnym okresie akceptowalnym z punktu widzenia gospodarki finansowej FUS, co oznacza zamrożenie tych środków i brak możliwości ich wykorzystania. Aktualnie obowiązujące prawo milczy w kwestii postępowania z takim problemem. W sytuacji ciągłego utrzymywania się zadłużenia funduszu takie postępowanie stanowiłoby niegospodarność [...].

[Dowód: akta kontroli str. 869]

3.2.2. Lokaty

W roku 2006 r. ze środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ZUS zawarł 113 terminowych lokat bankowych, w tym 82 lokaty jednodniowe oraz 31 trzydniowe. Kwoty poszczególnych lokat wynosiły od 7.200 tys. zł do 600.000 tys. zł, a ich oprocentowanie od 3,57 % do 4,34 % w skali rocznej. Z tytułu odsetek od dokonanych lokat łączne przychody FUS w 2006 r. wyniosły 6.841,4 tys. zł. Wybór podmiotów obsługujących lokaty pieniężne został przeprowadzony na podstawie zasad określonych w procedurze lokowania środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wprowadzonej uchwałą nr 73/2001 Zarządu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 lipca 2001 r. (ze zmianami wprowadzonymi uchwałami: nr 146/2001 z dnia 10 grudnia 2001 r. oraz nr 4/2004 z dnia 21 stycznia 2004 r.). Działania ZUS w zakresie dokonywania ww. lokat było zgodne z § 7 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej oraz zasad lokowania środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. Nr 67, poz. 711).

[Dowód: akta kontroli str. 539, 541, 543-563]

3.2.3. Struktura przychodów FUS

Wg sprawozdania Rb-33 roczne w roku 2005 kwota zrealizowanych przychodów FUS wyniosła 112.579.962 tys. zł. W 2006 r. struktura przychodów FUS, wg sprawozdania Rb-33 roczne, zrealizowanych na łączną kwotę 123.900.568 tys. zł, kształtowała się następująco (w nawiasach podano dane za rok 2005):

- wpływy z opłaty restrukturyzacyjnej na kwotę 946 tys. zł – 0,0 % (64 tys. zł, tj. 0,0 %),
- wpływy ze składek na ubezpieczenia społeczne 82.706.806 tys. zł – 66,8 % (78.688.580 tys. zł, tj. 69,9 %),

- wpływy rekompensujące kwoty składek przekazanych na rzecz OFE na kwotę 14.920.385 tys. zł – 12,0 % (12.575.416 tys. zł, tj. 11,2 %),
- pozostałe odsetki na kwotę 766.527 tys. zł – 0,6 % (743.867 tys. zł, tj. 0,7 %),
- wpływy z różnych dochodów na kwotę 178.991 tys. zł – 0,1 % (169.267 tys. zł, tj. 0,2 %),
- dotacja z budżetu państwa na kwotę 24.483.424 tys. zł – 19,8 % (20.112.107 tys. zł, tj. 17,9 %),
- inne zwiększenia na kwotę 843.488 tys. zł – 0,7 % (290.661 tys. zł, tj. 0,3 %).

Udział wpływu składek na ubezpieczenie społeczne w przychodach FUS ogółem zmniejszył się z 69,9 % w 2005 r. do 66,8 % w 2006 r., tj. o 3,1 punktu procentowego. Nastąpił wzrost udziału dotacji z budżetu, łącznie z wpływami rekompensującymi kwoty składek przekazanych na rzecz otwartych funduszy emerytalnych, z 29,1 % w 2005 do 31,8 % w 2006 r., tj. o 2,7 punktu procentowego.

[Dowód: akta kontroli str. 777, 781, 785]

W 2006 r. nie zaplanowano wpływów z opłaty restrukturyzacyjnej, a wpływy z tego tytułu wyniosły 946,3 tys. zł. Na pytanie z jakich przyczyn na 2006 r., tak jak na rok 2005, Zakład nie zaplanował wpływów do FUS z opłaty restrukturyzacyjnej, gdy wpływy z tego tytułu w 2005 r. i 2006 r. wyniosły odpowiednio 63,7 tys. zł i 946,3 tys. zł, Członek Zarządu Zakładu wyjaśnił, że „wykonanie przypisu i wpływów z tytułu opłaty restrukturyzacyjnej do FUS w 2005 r. wyniosło odpowiednio 64 tys. zł i -631 tys. zł, a w 2006 r. 946 tys. zł i 695 tys. zł. W momencie konstruowania planu finansowego FUS na rok 2006 ZUS dysponował danymi z wykonania I półrocza 2005 r. Posiadane informacje w zakresie wpływów z opłaty restrukturyzacyjnej nie dawały wiarygodnych podstaw do ich prognozowania, bowiem od III kwartału 2004 r. prezentowane były w wielkościach ujemnych. [...] przedmiotowe kwoty stanowią 0,001% zarówno przypisu jak i wpływów przychodów własnych Funduszu. [...] wpływy do FUS z tytułu opłaty restrukturyzacyjnej były wynikiem wznowienia postępowania restrukturyzacyjnego na tle:

- 1) umorzenia w 2006 r. przez Agencję Rozwoju Przemysłu postępowania prowadzonego wobec płatników składek na podstawie ustawy z dnia 30 października 2002 r. o pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy (Dz. U. Nr 213, poz. 1800 ze zm.), na skutek której z mocy prawa wznowiona została restrukturyzacja w trybie przewidzianym w art. 30 ust. 1 pkt. 1 i 2 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców (Dz. U. Nr 155, poz. 1287 z późn. zm.).

2) wyroków Sądów z 2006 r. na tle odwołań płatników, przywracających podmiotom prawo do objęcia ich procesem restrukturyzacyjnym na mocy przepisów powołanej wyżej ustawy z 30 sierpnia 2002 r.

W wyniku powyższego, płatnicy uzyskali prawo dokonania wpłaty opłaty restrukturyzacyjnej. Zakład od 2005 r., w związku z zakończeniem procesu restrukturyzacyjnego, nie ma bezpośredniego wpływu na dodatkowe wpłaty z tytułu opłat restrukturyzacyjnych. Wpływy z tego tytułu są wynikiem jednostkowych działań i decyzji podmiotów zewnętrznych [...]”.

[Dowód: akta kontroli str. 865, 867]

Liczba kont płatników ogółem (łącznie liczba kont założonych w systemie, razem z nieaktywnymi) wynosiła:

- wg stanu na 1 stycznia 2005 r. – 3.784.737,
- wg stanu na 31 grudnia 2005 r. oraz 1 stycznia 2006 r. – 4.000.972,
- wg stanu na 31 grudnia 2006 r. – 4.256.984.

Liczba kont płatników aktywnych (liczba kont płatników, którzy kiedykolwiek złożyli dokument zgłoszeniowy, a nie przesłali dokumentu wyrejestrowującego) wynosiła:

- wg stanu na 1 stycznia 2005 r. – 2.254.520,
- wg stanu na 31 grudnia 2005 r. oraz 1 stycznia 2006 r. – 2.259.940,
- wg stanu na 31 grudnia 2006 r. – 2.301.324.

Średnia miesięczna liczba płatników, którzy przesłali komplet dokumentów rozliczeniowych wyniosła średnio miesięcznie:

- w 2005 r. – 1.751.771,
- w 2006 r. – 1.837.815.

W roku 2006 w systemie KSI założono 256.012 kont, tj. o 39.777 kont (18,4 %) mniej niż w 2005 r.

Liczba kont płatników aktywnych na koniec 2006 r. wyniosła 2.301.324, tj. wzrosła o 41.384 (1,8 %) w porównaniu do stanu na koniec 2005 r., natomiast w roku 2005 liczba kont płatników aktywnych wzrosła w stosunku do roku poprzedniego o 5.420, tj. o 0,2 %. Stosunek liczby kont aktywnych w porównaniu do liczby kont ogółem w 2006 r. zmniejszył się z 56,5 % na dzień 1 stycznia do 54,1 % na dzień 31 grudnia. Na dzień 1 stycznia 2005 r. wskaźnik ten wynosił 59,6 %.

Średnia miesięczna liczba płatników, którzy przesłali komplet dokumentów rozliczeniowych w 2006 r. wzrosła o 86.044, tj. o 4,9 % w porównaniu do 2005 r.

[Dowód: akta kontroli str. 729]

3.3. Należności z tytułu zaległych składek na ubezpieczenie społeczne

Na podstawie formularza D-4 – Informacja o stanie zaległych składek na FUS za okres do 31 grudnia 1998 r. ustalono, że stan należności z tytułu zaległych składek za okres do dnia 31 grudnia 1998 r. na koniec 2005 r. i 2006 r. wyniósł odpowiednio: 1.848.891,7 tys. zł i 1.666.685,6 tys. zł – w 2006 r. w porównaniu do roku 2005 nastąpił jego spadek o 182.206,1 tys. zł, tj. o 9,9 %. W 2006 r. liczba kont nieczynnych wyniosła 103.149 – w odniesieniu do roku 2005 r. nastąpił spadek ich ilości o 14.599, tj. o 12,4 %.

[Dowód: akta kontroli str. 613, 621]

Na koniec 2006 r. ogólna kwota należności memoriałowych wyniosła 3.806.159,9 tys. zł. W odniesieniu do stanu za 2005 r. (4.051.158,2 tys. zł) nastąpił jej spadek o 244.998,3 tys. zł, tj. o 6,1 %, w tym w 2006 r. w porównaniu do stanu na koniec 2005 r. odnotowano:

- odsetki od składek nie objętych układami ratalnymi - 3.762.055,1 tys. zł (spadek o 241.945,8 tys. zł, tj. o 6,0 %),
- odsetki od składek objętych układami ratalnymi - 41.237,7 tys. zł (spadek o 2.715,9 tys. zł, tj. o 6,2 %),
- opłaty prolongacyjne od układów ratalnych - 2.867,0 tys. zł (spadek o 336,7 tys. zł, tj. o 10,5 %).

[Dowód: akta kontroli str. 615, 623]

Ogólna kwota zaległości powstałych do dnia 31 grudnia 1998 r. wg inwentarza sald Winien łącznie z należnościami memoriałowymi na koniec 2006 r. wyniosła 5.472.845,5 tys. zł, tj. w porównaniu ze stanem na koniec 2005 r. (5.900.049,9 tys. zł) spadła o 427.204,4 tys. zł, tj. o 7,2 %.

Należności z tytułu zaległych składek na FUS za okres od 1 stycznia 1999 r., wg ewidencji księgowej, wynosiły:

- wg stanu na dzień 31 grudnia 2005 r. – 7.398.073,7 tys. zł,
- wg stanu na dzień 31 grudnia 2006 r. – 7.692.112,0 tys. zł.

[Dowód: akta kontroli str. 735]

Na koniec 2006 r. łączny stan należności z tytułu zaległych składek na ubezpieczenia społeczne wraz z opłatą restrukturyzacyjną wyniósł 9.358.797,6 tys. zł. W porównaniu do stanu na koniec 2005 r. (9.246.965,4 tys. zł) stan ten wzrósł o 111.832,2 tys. zł, tj. o 1,2 %.

3.4. Restrukturyzacja należności

Kwota zadłużeń z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, wynikające z decyzji o warunkach restrukturyzacji, wydanych w związku z realizacją ustawy o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców, wg stanu na dzień 31 grudnia 2006 r. wyniosła łącznie 4.625.323 tys. zł, w tym z tytułu składek:

- za okres do 31.12.1998 r. - 3.361.635 tys. zł,
- za okres od 01.01.1999 r. do 31.12.2001 r. - 1.263.688 tys. zł,

natomiast na koniec 2005 r. łącznie 4.623.852 zł, w tym z tytułu składek:

- za okres do 31.12.1998 r. - 3.360.615 tys. zł,
- za okres od 01.01.1999 r. do 31.12.2001 r. - 1.263.237 tys. zł.

[Dowód: akta kontroli str. 647]

Zgodnie z formularzem D-2 – Informacja o przypisie, wpływie i umorzeniu należności od płatników składek na FUS za okres do 31 grudnia 1998 r., łączna kwota umorzeń składek na podstawie ustawy o restrukturyzacji niektórych należności publiczno – prawnych od przedsiębiorców w 2006 r. wyniosła 3.072,7 tys. zł, w tym należności za okres:

- do 31 grudnia 1998 r. – 450,4 tys. zł,
- od 1 stycznia 1999 r. do 31 grudnia 2001 r. – 2.622,3 tys. zł,

a w 2005 r. łączna kwota umorzonych należności wyniosła 124.399,0 tys. zł, w tym należności za okres:

- do 31 grudnia 1998 r. – 61.361,2 tys. zł,
- od 1 stycznia 1999 r. do 31 grudnia 2001 r. – 63.037,8 tys. zł.

Łączna kwota umorzonych należności w 2006 r. była niższa o 121.326,3 tys. zł, tj. o 97,5 % od kwoty należności umorzonych w 2005 r. Łączna kwota umorzonych w 2006 r. w procesie restrukturyzacji należności stanowiła 0,1 % kwoty łącznej zadłużeń z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, wynikających z decyzji o warunkach restrukturyzacji (4.625.323 tys. zł), wydanych w związku z realizacją ustawy o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców, w tym 0,01 % zadłużeń z tytułu składek za okres do 31 grudnia 1998 r. oraz 0,2 % zadłużeń z tytułu składek za okres od 1 stycznia 1999 r. do 31 grudnia 2001 r. Na koniec 2005 r. łączna kwota umorzonych należności z ww. tytułu

(124.399,0 tys. zł) stanowiła 2,7 % łącznej kwoty zadłużeń w 2005 r., w tym 1,8 % zadłużeń powstałych do 31 grudnia 1998 r. i 5,0 % zadłużeń powstałych w okresie od 1 stycznia 1999 r. do 31 grudnia 2001 r.

[Dowód: akta kontroli str. 633, 635, 642, 645]

3.5. Kontrola płatników składek

Zgodnie ze sprawozdaniem statystycznym Z-8 – Informacja o wynikach kontroli płatników składek, w 2006 r. inspektorzy kontroli Zakładu przeprowadzili ogółem 60.510 kontroli płatników składek, tj. o 54 (0,1 %) więcej niż w 2005 r., w tym 46.304 kontrole planowe, tj. o 1.481 (3,3 %) więcej niż w 2005 r. oraz 14.206 kontroli pozaplanowych, tj. o 1.427 (9,1 %) mniej niż w 2005 r. W 2006 r. kontrole planowe stanowiły 76,5 % ogółu kontroli płatników składek (w 2005 r. – 74,1 %), a kontrole pozaplanowe – 23,5 % (w 2005 r. – 25,9 %) ogółu kontroli płatników składek. W roku 2006 przeprowadzono 10.942 postępowania wyjaśniające, tj. o 86 (0,8 %) mniej niż w 2005 r. W 2006 r. 8.410 postępowań, tj. 76,9 % dało wynik pozytywny, a w roku 2005 na 11.028 postępowań wyjaśniających 7.661, tj. 69,5 % zakończono z wynikiem pozytywnym.

Z ogólnej liczby kontroli przeprowadzonych w 2006 r.:

- 25.707 zakończono wynikiem finansowym (w 2005 r. - 20.150),
- 15.562 zakończono z wynikiem nie powodującym skutków finansowych (w 2005 r. - 18.656),
- 19.241 było bezwynikowych (w 2005 r. – 21.650).

W wyniku przeprowadzonych w 2006 r. kontroli skierowano 1.014 wniosków i zawiadomień (w 2005 r. - 1.565), w tym m. in. 397 wniosków do sądów w sprawach o wykroczenia w 2005 r. – 498), 95 zawiadomień do policji w sprawach o wykroczenia (w 2005 r. – 89), 44 zawiadomienia do prokuratury (w 2005 r. – 30).

W efekcie przeprowadzonych kontroli w 2006 r. dokonano przypisu składek na ogólną kwotę 129.077,8 tys. zł, tj. o 52.598,0 tys. zł (68,8 %) większą niż w 2005 r., w tym:

- 110.502,4 tys. zł przypis składek z kontroli planowanych (w 2005 r. – 61.596,9 tys. zł),
- 18.575,4 tys. zł przypis składek z kontroli pozaplanowych (w 2005 r. – 14.882,9 tys. zł),

oraz odpisu składek na kwotę 35.903,0 tys. zł, tj. o 16.999,5 tys. zł (89,9 %) większą niż w 2005 r., w tym:

- 34.631,7 tys. zł odpis składek z kontroli planowych (w 2005 r. 17.869,4 tys. zł),
- 1.271,3 tys. zł odpis składek z kontroli pozaplanowych (w 2005 r. – 1.034,1 tys. zł).

W 2006 r. w wyniku przeprowadzonych kontroli stwierdzono nadpłaty świadczeń krótkoterminowych ogółem na kwotę 9.004,8 tys. zł, tj. o 649,5 tys. zł (7,8 %) większą niż w 2005 r., w tym świadczeń krótkoterminowych z FUS na kwotę 6.463,2 tys. zł, tj. o 55,0 tys. zł (0,9 %) większą niż w 2005 r. oraz płatnych z budżetu państwa na kwotę 2.541,6 tys. zł, tj. o 594,5 tys. zł (30,5 %) większą niż w 2005 r.

Kontrole płatników składek w 2006 r. wykazały niedopłaty świadczeń krótkoterminowych na ogólną kwotę 1.841,6 tys. zł, tj. o 129,4 tys. zł (7,6 %) większą niż w 2005 r., w tym świadczeń krótkoterminowych płatnych z FUS na kwotę 1.706,9 tys. zł, tj. o 234,6 tys. zł (15,9 %) więcej niż w 2005 r. oraz płatnych z budżetu państwa na kwotę 134,7 tys. zł, tj. o 105,2 tys. zł (43,9 %) mniejszą niż w 2005 r.

Różnice w rozliczeniu świadczeń finansowanych z FUS i budżetu w 2006 r. wyniosły na dobro:

- Zakładu - 4.082,2 tys. zł, tj. o 907,8 tys. zł (18,2 %) mniej niż w 2005 r.),
- płatników składek – 3.865,8 tys. zł, tj. o 1.354,6 tys. zł (53,9 %) więcej niż w 2005 r.

Kontrole ustaliły również:

- 551 (w 2005 r. – 470) nadpłat emerytur i rent na kwotę 298,2 tys. zł (w 2005 r. – 287,4 tys. zł),
- 977 (w 2005 r. – 863) niedopłat na kwotę 33,0 tys. zł (w 2005 r. – 48,3 tys. zł).

[Dowód: akta kontroli str. 649-679, 681-707]

3.6. Wydatki Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

Zgodnie ze sprawozdaniem Rb-40 roczne w ustawie budżetowej na rok 2006 ustalono wydatki FUS na kwotę 119.791.012 tys. zł. Zrealizowane wydatki w 2006 r. wyniosły 119.762.998 tys. zł i były niższe od planowanych o 28.014 tys. zł, stanowiąc 100,0 % planu po zmianach. W porównaniu do 2005 r. wydatki były wyższe o 8.593.556 tys. zł, tj. o 7,7 %.

Na ogólną kwotę wydatków Funduszu zrealizowanych w 2006 r. złożyły się:

- transfery na rzecz ludności na ogólną kwotę 115.908.467 tys. zł – tj. o 982.373 tys. zł (0,9 %) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 8.510.868 tys. zł (7,9 %) więcej od wykonania w 2005 r., z tego:
 - fundusz emerytalny – 69.161.651 tys. zł – tj. o 626.707 tys. zł (0,9 %) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 8.144.536 tys. zł (13,3 %) więcej od wykonania w 2005 r.,

- fundusz rentowy – 37.230.612 tys. zł – tj. o 526.955 tys. zł (1,4 %) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 34.469 tys. zł (0,1 %) mniej od wykonania w 2005 r.,
- fundusz chorobowy – 5.164.471 tys. zł – tj. o 141.959 tys. zł (2,7 %) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 214.707 tys. zł (4,3 %) więcej od wykonania w 2005 r.,
- fundusz wypadkowy – 4.351.733 tys. zł – tj. o 29.330 tys. zł (0,7 %) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 186.094 tys. zł (4,5 %) więcej od wykonania w 2005 r.,
- wydatki bieżące – 3.326.123 tys. zł – tj. o 267.639 tys. zł (7,4 %) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 351.806 tys. zł (9,6 %) mniej od wykonania w 2005 r.,
- rezerwy – 528.408 tys. zł – tj. o 742.748 tys. zł (58,4 %) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 434.494 tys. zł (462,7%) więcej od wykonania w 2005 r.

[Dowód: akta kontroli str. 941]

Odpowiadając na pytanie dlaczego na rok 2006 zaplanowano w wydatkach FUS kwotę rezerw wyższą o 1.177.242 tys. zł, tj. o 1.253,5 % od wykonania 2005 r., a jednocześnie kwota wykonania w 2006 r. wyniosła 528.408 tys. zł, tj. o 742.748 tys. zł (58,4 %) mniej niż zapisano w ustawie budżetowej na rok 2006, Członek Zarządu Zakładu wyjaśnił, że „poprawiająca się w wyniku wzrostu gospodarczego sytuacja finansowa płatników składek przyczynia się do regulowania należności wobec FUS. W ślad za tym oraz dzięki efektywnemu procesowi dochodzenia składek przez Zakład poprawia się sytuacja finansowa również Funduszu, w tym zmniejszają się jego należności i zobowiązania. Stąd niższy poziom rezerw w 2005 i 2006 r. w stosunku do lat [...] poprzednich. Wielkość zaplanowanych rezerw na 2006 r. wynika z faktu, iż w momencie konstruowania planu finansowego dla FUS nie była jeszcze znana kwota wykonania 2005 r. Zakład sporządził prognozę rezerw zarówno dla 2005 i 2006 r. w oparciu o dane z wykonania lat poprzednich (2002 r. 2.391,1 mln zł, 2003 r. 2.008,3 mln zł, 2004 r. 1.016,2 mln zł). [...] Dokonując oceny wielkości prezentowanych w planie na 2006 r. w stosunku do wielkości wykonanych w latach poprzednich należy zauważyć, że nie ma istotnych odchyleń”.

[Dowód: akta kontroli str. 865]

W roku 2005 kwota wydatków FUS wyniosła 111.169.442 tys. zł. W 2006 r. struktura wydatków FUS, wg sprawozdania Rb-40 roczne dokonanych na łączną kwotę 119.762.998 tys. zł kształtowała się następująco (w nawiasach podano dane za rok 2005):

- transfery na rzecz ludności na kwotę 115.908.467 tys. zł – 96,8 % (107.397.599 tys. zł, tj. 96,6 %),
- wydatki bieżące (różne przelewy, różne wydatki na rzecz osób fizycznych, zakup usług pozostałych, odsetki i dyskonto od krajowych skarbowych papierów wartościowych oraz od krajowych pożyczek i kredytów) na kwotę 3.326.123 tys. zł – 2,8 % (3.677.929 tys. zł, tj. 3,3 %),
- rezerwy na kwotę 528.408 tys. zł – 0,4 % (93.914 tys. zł, tj. 0,1 %)

[Dowód: akta kontroli str. 941]

Struktura kosztów i innych obciążeń FUS na łączną kwotę 119.762.998 tys. zł, wg sprawozdań Rb-33, w 2006 r. w porównaniu do roku 2005 (111.169.442 tys. zł) kształtowała się następująco (w nawiasach podano dane za rok 2005):

- różne przelewy na kwotę 3.015.890 tys. zł – 2,5 % (3.326.000 tys. zł, tj. 3,0 %),
- różne wydatki na rzecz osób fizyczn. na kwotę 3.199 tys. zł – 0,0 % (2.462 tys. zł, tj. 0,0 %),
- świadczenia społeczne na kwotę 115.903.084 tys. zł – 96,8 % (107.393.483 tys. zł, tj. 96,6 %),
- zakup usług pozostałych na kwotę 123.092 tys. zł – 0,1 % (104.656 tys. zł, tj. 0,1 %),
- kary i odszkodowania na rzecz osób fizycznych na kwotę 5.383 tys. zł – 0,0 % (4.116 tys. zł, tj. 0,0 %),
- rezerwy na kwotę 528.408 tys. zł – 0,4 % (44.006 tys. zł, tj. 0,0 %),
- odsetki i dyskonto od krajowych skarbowych papierów wartościowych oraz od krajowych pożyczek i kredytów na kwotę 182.244 tys. zł – 0,2 % (244.811 tys. zł, tj. 0,2 %),
- inne zmniejszenia na kwotę 1.697 tys. zł – 0,0 % (49.909 tys. zł 0,0 %).

Procentowy udział świadczeń społecznych w kosztach i innych obciążeniach FUS zwiększył się w 2006 r. o 0,2 punktu procentowego w porównaniu do danych za rok 2005.

[Dowód: akta kontroli str. 778, 782, 785, 787]

Sprawozdanie Rb-33 za rok 2006 jest zgodne z kwotami ujętymi w ewidencji księgowej Funduszu - w sprawozdaniu z dochodów i rozchodów FUS za cztery kwartały 2006 r. oraz w zestawieniu obrotów i sald kont syntetycznych FUS za cztery kwartały 2006 r.

[Dowód: akta kontroli str. 811-825, 827-851]

3.6.1. Wyплаты z tytułu osiągnięcia 100 lat życia oraz w drodze wyjątku

W 2006 r. decyzje przyznające świadczenie z tytułu ukończenia 100 lat wydano 723 osobom, w wysokości równej aktualnie obowiązującej kwocie bazowej służącej do obliczania wysokości (od stycznia 2006 – 1.903,03 zł, a od 1 marca 2006 r. – 1.977,20 zł).

Dyrektor Departamentu Świadczeń Emerytalno-Renowych wyjaśnił, że Prezes Rady Ministrów decyzją z 1972 r. zobowiązał Prezesa Zakładu do przyznawania przedmiotowych świadczeń w drodze wyjątku w oparciu o przepis – obecnie art. 83 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74) – a zasadność ich dalszej wypłaty została potwierdzona przez Panią Annę Kalatę, Ministra Pracy i Polityki Społecznej, która zapewniła, że praktyka przyznawania ww. świadczeń znalazła swoje rozwiązanie w opracowanym projekcie zmian przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS idącym w takim kierunku, aby znalazła ona pełne oparcie w obowiązujących przepisach prawa.

[Dowód: akta kontroli str. 739]

W roku 2006 na ogólną kwotę wypłat świadczeń pieniężnych z FUS w wysokości 115,9 mld zł, kwota wypłat świadczeń emerytalnych i rentowych przyznanych przez ZUS w drodze wyjątku (na podstawie art. 73 ust. 3 pkt 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych – Dz. U. z 1998 r. Nr 137, poz. 887 ze zm.) wyniosła łącznie 160.655,3 tys. zł, w tym:

- 132.9 tys. zł na podstawie art. 83 ustawy o emeryturach i rentach z FUS,
- 27.712,2 tys. zł na podstawie art. 16 ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego.

[Dowód: akta kontroli str. 734, 745]

3.7. Fundusze rezerwowe

Na koniec 2005 i 2006 r. na rachunkach funduszy nie znajdowały się środki w wysokościach wystarczających do utworzenia funduszy rezerwowych dla ubezpieczeń rentowych i chorobowego, a także ubezpieczenia wypadkowego, a ich stan w odniesieniu do zrealizowanych wypłat przedstawiał się następująco:

Fundusz rentowy:

- na dzień 31 grudnia 2005 r. – 262,1 tys. zł, przy wypłaconych świadczeniach przypadających na styczeń 2006 r. w wysokości 2.866.226,1 tys. zł, co stanowi 0,009 % kwoty wypłat,
- na dzień 31 grudnia 2006 r. – 8,6 tys. zł, przy wypłaconych świadczeniach przypadających na styczeń 2007 r. w wysokości 2.766.540,0 tys. zł, co stanowi 0,0003 % kwoty wypłat,

Fundusz chorobowy:

- na dzień 31 grudnia 2005 r. – 25,8 tys. zł, przy wypłaconych świadczeniach przypadających na styczeń 2006 r. w wysokości 454.894,0 tys. zł, co stanowi 0,006 % kwoty wypłat,
- na dzień 31 grudnia 2006 r. – 8,4 tys. zł, przy wypłaconych świadczeniach przypadających na styczeń 2007 r. w wysokości 498.235,5 tys. zł, co stanowi 0,002 % kwoty wypłat,

Fundusz wypadkowy:

- na dzień 31 grudnia 2005 r. – 17,0 tys. zł, przy wypłaconych świadczeniach przypadających na styczeń 2006 r. w wysokości 341.176,4 tys. zł, co stanowi 0,005 % kwoty wypłat,
- na dzień 31 grudnia 2006 r. – 0,2 tys. zł, przy wypłaconych świadczeniach przypadających na styczeń 2007 r. w wysokości 360.396,2 tys. zł, co stanowi 0,00006 % kwoty wypłat.

[Dowód: akta kontroli str. 733, 735]

Odpowiadając na pytanie, czy Zakład występował do Ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego w sprawie zmiany art. 55 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z tym, że w 2006 r. po raz kolejny z powodu braku wystarczającej ilości środków nie dokonano zasilenia kont funduszy rezerwowych dla ubezpieczeń rentowych i chorobowego, a także ubezpieczenia wypadkowego – Prezes ZUS wyjaśniła: „ustawodawca tworząc regulacje prawne dotyczące funkcjonowania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych określił role i zadania jakimi powinien zajmować się Zakład w ramach systemu ubezpieczeń społecznych. Ustawodawca nie przewidział dla Zakładu roli inicjatora w procesie legislacji. Ze względu na funkcje Zakładu w systemie, tj. realizatora polityki Państwa w zakresie ubezpieczeń społecznych, działania ZUS w zakresie legislacji koncentrują się przede wszystkim na opiniowaniu aktów normatywnych. Podstawowy katalog zadań ZUS określony w ustawie z dnia 13 października 1998 r. (t.j. Dz. U. z 2007 r. Nr 11 poz. 74 ze zm.) zawiera w art. 68 ust. 1 pkt 1a) ustawy upoważnienie dla Zakładu do: „*opiniowania projektów aktów prawnych z zakresu zabezpieczenia społecznego*”. W związku z powyższym, Zakład nie występował do Ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego w sprawie dokonania istotnych zmian przepisów regulujących tworzenie funduszy rezerwowych dla ubezpieczeń rentowych i chorobowego, a także ubezpieczenia wypadkowego.

Jednocześnie abstrahując od możliwości skutecznego wprowadzenia zmian w aktach normatywnych, Zakład podziela wielokrotnie prezentowane przez Najwyższą Izbę Kontroli stanowisko odnośnie efektów jakie przyniosłoby utworzenie funduszy rezerwowych. Przede wszystkim fundusze rezerwowe korzystnie wpłynęłyby na stabilność systemu ubezpieczeń społecznych. Należy jednak zauważyć, że wyodrębnienie, wobec deficytowego charakteru FUS, funduszy rezerwowych prowadziłyby obecnie do pogłębienia deficytu i konieczności

zwiększenia dofinansowania z budżetu. Jednocześnie dalsze pozostawienie bez zmian obecnego zapisu realizuje ważne cele. Przede wszystkim jest przykładem długofalowego spojrzenia ustawodawcy na funkcjonowanie systemu, co już samo w sobie jest wartością niezmiernie cenną. Ponadto, coroczne raporty NIK przedstawiające również problematykę funduszy rezerwowych, pozwalają na skierowanie uwagi posłów na problemy związane z niedoborem środków w FUS i koniecznością odejścia od podejmowanych doraźnie działań na rzecz kształtowania polityki sektora ubezpieczeń społecznych w perspektywie wieloletniej”.

[Dowód: akta kontroli str. 879-881]

3. 8. Nadpłaty i niedopłaty świadczeń emerytalno – rentowych

Na podstawie formularza Z-2 Informacja o nadpłatach świadczeń emerytalno-rentowych i innych świadczeń oraz wypłatach wyrównań do wysokości należytego świadczenia ustalono, że w 2006 r. przyrost nowoujawnionych nadpłat wyniósł ogółem 147.996,7 tys. zł, przy 58.141 nadpłatach. W 2005 r. przyrost ten wyniósł ogółem 114.943,3 tys. zł, przy 55.907 nadpłatach. Kwota nowoujawnionych nadpłat w 2006 r. wzrosła o 33.053,4 tys. zł (o 28,8 %) w odniesieniu do 2005 r., a liczba nadpłat ogółem uległa zwiększeniu o 2.234 (o 4,0 %).

Przyrost nowoujawnionych nadpłat spowodowanych przez pracowników ZUS w 2006 r. wyniósł 9.591,7 tys. zł, przy 2.155 nadpłatach, a w 2005 r. z tego tytułu wypłacono 6.401,9 tys. zł, przy 2.033 nadpłatach, co oznaczało wzrost w 2006 r. liczby nadpłat o 122 (o 6,0 %) w stosunku do roku poprzedniego oraz kwoty nadpłat o 3.189,8 tys. zł (o 49,8 %).

W 2006 r. w porównaniu do roku 2005 dokonano:

- 1.323 nadpłaty z powodu błędnej interpretacji stanu faktycznego lub błędnej interpretacji przepisów (wzrost o 71, tj. o 5,7 %), a kwota nadpłat z tego tytułu wyniosła 5.666,4 tys. zł – wzrosła o 1.834,6 tys. zł, co stanowi 47,9 %,
- 199 nadpłat z powodu nieterminowego przeprowadzenia zmiany wysokości świadczenia lub wstrzymania wypłaty (wzrost o 32, tj. o 19,2 %), a kwota nadpłat z tego tytułu wyniosła 671,8 tys. zł – zmniejszyła się o 93,0 tys. zł, tj. o 12,2 %,
- 455 nadpłat z powodu wprowadzenia błędnego zapisu do komputerowej bazy danych (wzrost o 10, tj. o 2,2 %), zaś kwota nadpłat z tego tytułu wyniosła 1.923,6 tys. zł – wzrosła o 662,6 tys. zł, tj. o 52,5 %,

- 52 nadpłaty z powodu podwójnego pobierania emerytury lub renty (wzrost o 18, tj. o 52,9 %), a kwota nadpłat z tego tytułu wyniosła 1.255,7 tys. zł – wzrosła o 1.174,6 tys. zł, tj. o 1.448,3 %,
- 126 nadpłat z innych powodów (spadek o 9, tj. o 6,7 %), a kwota nadpłat z tego tytułu wyniosła 74,1 tys. zł – spadła o 389,1 tys. zł, tj. o 84,0 %.

[Dowód: akta kontroli str. 589, 595, 601]

Dyrektor Departamentu Świadczeń Emerytalno-Rentowych wyjaśnił m. in., że w roku 2006 przeciętna miesięczna liczba osób obsługiwanych bezpośrednio przez ZUS, a pobierających emerytury, renty, renty socjalne, zasiłki i świadczenia przedemerytalne wyniosła 7.940,1 tys. osób. Z tytułu wypłat emerytur, rent, rent socjalnych, zasiłków i świadczeń przedemerytalnych w roku 2006 wydatковано kwotę 113,4 mld zł, wydano 13,7 mln decyzji emerytalno-rentowych oraz dokonano rocznego obliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych dla ok. 8,4 mln świadczeniobiorców.

[Dowód: akta kontroli str. 753]

Odpowiadając na pytanie dotyczące przyczyn wzrostu w 2006 r. w porównaniu do 2005 r. łącznej liczby i kwoty nadpłat spowodowanych przez pracowników Zakładu, w tym wzrostu o 32, tj. o 19,2 % liczby nieterminowo przeprowadzanych zmian wysokości świadczenia lub wstrzymania wypłaty oraz wzrostu o 18, tj. o 52,9 % liczby podwójnie pobieranych emerytur lub rent, Dyrektor Departament Świadczeń Emerytalno-Rentowych wyjaśnił m. in., że w Zakładzie obowiązuje ewidencja nadpłat świadczeń rejestrująca nadpłaty w momencie ich ujawnienia, dlatego nowoujawnione nadpłaty w danym roku dotyczyć mogą okresów wstecznych i to nawet bardzo odległych. Wzrost ww. kwoty wskazuje na to, że w grupie świadczeń, które zostały zweryfikowane znaczny udział stanowią świadczenia przyznane w odległych latach, bowiem kwota nadpłaty jest liczona od początku wystąpienia błędu. Wzrost ich liczby jest wynikiem wzmożenia weryfikacji akt przy załatwianiu danej sprawy, jak również zwiększenia zakresu superaprobaty. Zintensyfikowanie działań w celu zmniejszenia nieprawidłowości powstałych często wiele lat temu, wpłynęło między innymi na przejściowe pogorszenie wyników statystycznych. Wzrost liczby ujawnionych nadpłat z powodu nieterminowego przeprowadzenia zmiany wysokości świadczeń lub wstrzymania wypłaty – w liczbie o 32 nadpłaty oraz wzrost nadpłat z tytułu podwójnego pobierania emerytury lub renty – w liczbie o 18 nadpłat stanowi znikomy ułamek procentowy w stosunku do liczby wydawanych decyzji w pionie emerytalno-rentowym odpowiednio o 0,000002% i 0,000001% i jest wynikiem bieżącej zintensyfikowanej weryfikacji spraw.

Dyrektor Departamentu Świadczeń Emerytalno-Rentowych wyjaśnił że w 2006 r. najwięcej nadpłat z winy pracowników Zakładu ujawniono w oddziałach: Tomaszów Mazowiecki (253 nadpłaty na kwotę 777,9 tys. zł), Poznań II (240 nadpłat na kwotę 496,8 tys. zł) i Radom (176 nadpłat na kwotę 657,5 tys. zł), natomiast najwyższe kwoty przedmiotowych nadpłat ujawniono w oddziałach: Tomaszów Mazowiecki (777,9 tys. zł przy 253 nadpłatach), Warszawa II (720,1 tys. zł przy 55 nadpłatach) oraz Radom (657,5 tys. zł przy 176 nadpłatach). Celem ograniczenia ww. nadpłat Zakład m. in. przeprowadzał doraźne inspekcje połączone z instruktażem pracowników, opracował nowe zasady superaprobaty w zakresie spraw pierwszorazowych i zamiennych oraz zobowiązał dyrektorów oddziałów do: przesyłania sprawozdań na temat stwierdzonych nieprawidłowości, przeprowadzał szkolenia dla zastępców dyrektorów i naczelników wydziałów emerytalno-rentowych oddziałów ZUS, przeprowadzał szkolenia pracowników w zakresie zmian w informatycznych systemach emerytalno-rentowych oraz zobowiązał dyrektorów oddziałów do spowodowania wzmocnienia nadzoru funkcjonalnego oddziałów ZUS poprzez zwiększenie wizytacji, monitorowania przebiegu załatwiania spraw na poszczególnych stanowiskach pracy, przeanalizowania zasobów kadrowych pod kątem ich kwalifikacji, objęcia szerszą opieką i nadzorem nowo zatrudnionych pracowników, przeprowadził dodatkowe szkolenia wewnętrzne, doraźnego zasilenia dodatkowymi pracownikami komórek emerytalno-rentowych. Ponadto wskazał na bezwzględną konieczność bieżącego analizowania i omawiania na kwartalnych naradach zagadnień dotyczących przyczyn powstawania przedmiotowych nadpłat oraz odsetek za opóźnienia w przyznawaniu lub wypłacie świadczeń emerytalno-rentowych oraz prawidłowego ich naliczenia i terminowego ich przekazywania do Dep. Świadczeń Emerytalno-Rentowych, odpowiedniego nagradzania pracowników za staranność i zaangażowanie w pracy, wnikliwej analizy dokumentów dotyczących ustalenia prawa i wysokości świadczenia, podjęcia działań w celu usprawnienia obiegu dokumentów, skrócenia do minimum czasu rejestracji m. in. wniosków pierwszorazowych i zamiennych, kontrolowania terminowego wydawania decyzji w związku z realizacją wyroków sądowych. Dyrektorzy oddziałów wobec pracowników, którzy przyczynili się do powstania nadpłat świadczeń emerytalno-rentowych wyciągali konsekwencje służbowe (m. in. upomnienie, nagana, zmniejszenie lub pozbawienie nagrody), a w stosunku do aprobantów, którzy nie eliminowali błędów – wypowiedzenia zmieniające warunki pracy i płacy.

[Dowód: akta kontroli str. 753-761]

Odpowiadając na pytanie w sprawie wypłat wyrównań do wysokości należnego świadczenia, w tym: dlaczego w 2006 r. nastąpił wzrost o 16,3 % liczby oraz o 16,4 % kwoty wypłat spowodowanych błędem pracownika oraz zmiana wykładni jakich przepisów skutkowałą wzrostem o 24,5 % liczby oraz o 59,9 % kwoty powyższych wypłat, Dyrektor Departamentu Świadczeń Emerytalno-Rentowych wyjaśnił m. in., że wzrost liczby oraz kwoty wypłat wyrównań do wysokości należnego świadczenia z przyczyn leżących po stronie ZUS jest wynikiem, między innymi, częstych zmian przepisów i ich interpretacji oraz okresowo nadmiernym obciążeniem dodatkowymi zadaniami zleconymi Zakładowi do realizacji. Związany był przede wszystkim ze zmianami interpretacji przepisów w wyniku następujących uchwał podjętych przez Sąd Najwyższy:

- z dnia 29.10.2002r., na podstawie której do obliczenia tak zwanej części socjalnej emerytury dla osoby, mającej wcześniej ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, ma być przyjęta kwota bazowa obowiązująca w dacie zgłoszenia wniosku o emeryturę,
- z dnia 12.05.2005r. w sprawie ponownego ustalania wysokości renty w myśl art.50 ust.2 ustawy wypadkowej,
- z dnia 15.02.2006 r. w sprawie ponownego ustalania podstawy wymiaru emerytury w myśl art.21 ust.1 i 3 ustawy emerytalnej,
- z dnia 20.07.2006 r. dotyczącej ponownego ustalania podstawy wymiaru, w myśl której podstawa wymiaru emerytury ubezpieczonego, który wcześniej miał ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, może być ustalona na nowo w myśl art.15 w związku z art.21 ust.1 pkt 2 ustawy emerytalnej.

Dyrektor Departamentu Świadczeń Emerytalno-Rentowych wyjaśnił, że przyjęte i stosowane przez Zakład wykładnie przepisów emerytalno-rentowych są akceptowane przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej ze względu na sprawowany nadzór merytoryczny, a zmiana interpretacji przepisów wyżej wymienionymi uchwałami Sądu Najwyższego spowodowała, że Zakład oprócz wypłaty wyrównań został zobligowany do wypłaty odsetek.

[Dowód: akta kontroli str. 763]

Przyrost nowoujawnionych nadpłat w 2006 r. nie spowodowanych przez pracowników ZUS wyniósł 138.405,0 tys. zł, przy 55.996 nadpłatach. W 2005 r. przyrost ten wyniósł 108.541,4 tys. zł, przy 53.880 nadpłatach, co oznacza wzrost liczby nadpłat w 2006 r. o 2.116, tj. o 3,9 % oraz wzrost kwoty nadpłat w porównaniu do roku poprzedniego – o 29.863,6 tys. zł, tj. o 27,5 %.

W 2006 r. w odniesieniu do 2005 r. odnotowano:

- 28.018 nadpłat z powodu osiągania przychodów powodujących zawieszenie lub zmniejszenia świadczenia, co stanowi spadek o 3.086, tj. o 9,9 %, a kwota nadpłat z tego tytułu wyniosła 57.679,3 tys. zł (wzrosła o 3.144,4 tys. zł, tj. o 5,8 %),
- 16.113 nadpłat z powodu zbyt późnego zawiadomienia ZUS o zmianach w uprawnieniach do renty rodzinnej, co stanowi wzrost o 3.415, tj. o 24,3 %, a kwota nadpłat z tego tytułu wyniosła 47.420,1 tys. zł, co stanowi wzrost o 11.025,6 tys. zł, tj. o 30,3 %,
- 5.012 nadpłat z powodu przedłożenia nieprawdziwych dokumentów lub zeznań albo innych przypadków świadomego wprowadzenia w błąd organu rentowego, co stanowi wzrost o 1.679, tj. o 50,4 %, a kwota nadpłat z tego tytułu wyniosła 24.390,3 tys. zł, co stanowi wzrost o 14.460,0 tys. zł, tj. o 145,6 %,
- 6.782 nadpłat z powodu zbyt późnego zawiadomienia ZUS o zgonie świadczeniobiorcy oraz pobrania przez członków rodziny świadczenia po zgonie osoby uprawnionej, co stanowi wzrost o 947, tj. o 16,2 %, a kwota nadpłat z tego tytułu wyniosła 8.874,1 tys. zł, co stanowi wzrost o 2.500,9 tys. zł, tj. o 39,2 %,
- 71 nadpłat z innych powodów, co stanowi spadek o 569, tj. o 88,9%, a kwota nadpłat z tego tytułu wyniosła 41,2 tys. zł, co stanowi spadek o 1.267,3 tys. zł, tj. o 96,9 %.

[Dowód: akta kontroli str. 589, 595, 603, 605]

Dyrektor Departamentu Świadczeń Emerytalno-Rentowych wyjaśnił m. in., że Zakład pomimo ograniczonych możliwości podejmował w roku 2006 działania mające na celu ograniczenie nadpłat emerytur i rent nie spowodowanych przez pracowników ZUS, w tym m. in. wdrożył nową procedurę pozyskiwania z kont ubezpieczonych informacji o przychodach emerytów i rencistów, zwiększył nakłady ulotek informacyjnych i broszur z zakresu świadczeń emerytalno-rentowych oraz rozszerzył ich dystrybucję, rozpoczął wydawanie Magazynu informacyjnego dla klientów Zakładu, na łamach którego na bieżąco udzielane są wyjaśnienia, rozpoczął wydawanie miesięcznika „ZUS dla Ciebie”, publikował w prasie o zasięgu centralnym, w audycjach radiowo-telewizyjnych i na stronach internetowych Zakładu informacje dotyczące zawieszalności oraz przyznawania i wypłaty rent rodzinnych, w ramach szkoleń centralnych przeprowadzanych dla zastępców dyrektorów do spraw świadczeń oddziałów ZUS oraz naczelników wydziałów przyznawania i zmiany uprawnień omawiano zagadnienia związane z kontrolą wypłat świadczeń emerytom i rencistom osiągającym przychody z pracy oraz kontrolą wypłat rent rodzinnych. Dyrektorzy

oddziałów ZUS zobligowani zostali m. in. do zobowiązania inspektorów kontroli płatników składek do bezwzględnego żądania okazania podczas każdej kontroli u płatnika: wykazu osób wykonujących pracę zarobkową uprawnionych do świadczeń emerytalno-rentowych, kopii zaświadczeń zawiadamiających organ rentowy o osiągniętych przez świadczeniobiorców przychodach za miniony rok.

[Dowód: akta kontroli str. 765, 767]

W 2006 r. dokonano 15.109 wypłat wyrównań do wysokości należnego świadczenia na ogólną kwotę 48.632,2 tys. zł. W odniesieniu do 2005 r. nastąpił spadek liczby wypłat z tego tytułu o 934, tj. o 5,8 %, a kwota wypłat z ww. tytułu wzrosła o 3.242,6 tys. zł, tj. o 7,1 %.

W 2006 r. w odniesieniu do 2005 dokonano:

- 4.115 wyrównań spowodowanych błędem pracownika ZUS, co stanowi wzrost o 576, tj. o 16,3 %, a kwota wypłat z tego tytułu wyniosła 7.224,9 tys. zł, co stanowi wzrost o 1.020,6 tys. zł, tj. o 16,4 %,
- 7.574 wyrównań powstałych z powodu zmiany interpretacji przepisów, co stanowi wzrost o 1.489, tj. o 24,5 %, a kwota wypłat z tego tytułu wyniosła 25.869,4 tys. zł, co stanowi wzrost o 9.695,7 tys. zł, tj. o 60,0 %,
- 3.242 wyrównań powstałych w skutek wyroków sądowych zmieniających decyzję organu rentowego, co stanowi spadek o 2.902, tj. o 47,2 %, a kwota wypłat z tego tytułu wyniosła 15.370,8 tys. zł, co stanowi spadek o 6.764,2 tys. zł, tj. o 30,6 %,
- 178 wyrównań powstałych z innych przyczyn, co stanowi spadek o 97, tj. o 35,3 %, a kwota wypłat z tego tytułu wyniosła 167,1 tys. zł, co stanowi spadek o 709,4 tys. zł, tj. o 80,9 %.

[Dowód: akta kontroli str. 590, 597, 605, 607]

W 2006 r. odnotowano przyrost nadpłat nowoujawnionych rent socjalnych, zasiłków i świadczeń emerytalnych na kwotę ogółem 17.315,3 tys. zł (w 2005 r. 11.405,8 tys. zł – wzrost o 51,8 %), w tym:

- 3.690 nadpłat rent socjalnych (w 2005 r. 1971 – wzrost o 87,2 %) na kwotę 6.853,8 tys. zł (w 2005 r. 2.781,6 tys. zł – wzrost o 146,4 %),
- 5.202 nadpłaty zasiłków i świadczeń przedemerytalnych (w 2005 r. 6.358 – spadek o 18,2 %) na kwotę 10.461,5 tys. zł (w 2005 r. 8.624,2 tys. zł – wzrost o 21,3 %).

[Dowód: akta kontroli str. 591, 599, 607, 609]

3.9. Odsetki za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie

Zgodnie z formularzem ST-7 Informacja o wypłacie świadczeń pozaubezpieczeniowych oraz odsetek za zwłokę, w 2006 r. z tytułu odsetek za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie Zakład dokonał 16.868 wypłat na kwotę 5.349,3 tys. zł. W odniesieniu do ww. danych za 2005 r. nastąpił wzrost ilości wypłat o 3.922 (tj. o 30,3 %) oraz wzrost kwoty wypłat z tego tytułu o 1.251,4 tys. zł (tj. o 30,5 %).

Największą kategorię wypłat z ww. tytułu stanowiły odsetki od emerytur i rent, które w 2006 r. wyniosły 70,3 % ogólnej liczby wypłat oraz 83,9 % ogólnej kwoty wypłat, natomiast w 2005 r. wyniosły odpowiednio 70,0 % i 74,0 %. W 2006 r. dokonano 11.857 wypłat odsetek od emerytur i rent (wzrost o 2.789, tj. o 30,8 % w odniesieniu do 2005 r.) na kwotę 4.489,8 tys. zł (wzrost o 1.459,5 tys. zł, tj. o 48,2 % w porównaniu do roku 2005).

[Dowód: akta kontroli str. 712, 718]

Wyjaśniając przyczyny wzrostu w 2006 r. w porównaniu do roku 2005 ilości o 3.922, tj. o 30,3% oraz kwoty o 1.251,4 tys. zł, tj. o 30,5 % wypłat z ww. tytułu, Dyrektor Departamentu Świadczeń Emerytalno-Rentowych wskazał m. in. , że powyższe liczby i kwoty dotyczą odsetek wypłacanych za opóźnienia w ustalaniu prawa również do innych świadczeń – nie tylko do świadczeń emerytalno-rentowych. Odsetki wypłacone przy świadczeniach emerytalno-rentowych w roku 2006 wyniosły: w liczbie 11 882 i kwocie 4 504,8 tys. zł. W stosunku do roku 2005 nastąpił wzrost liczby wypłaconych odsetek przy emeryturach i rentach o 2 552, co stanowi 27,4%, natomiast kwota wzrosła o 1 421,6 tys. zł, tj. o 46,1%. Dyrektor jako podstawowe przyczyny, które miały wpływ na liczbę i kwotę wypłaconych odsetek wskazał wydanie decyzji i wypłatę świadczeń po terminie ustawowym oraz zmianę wykładni przepisów, jednocześnie podając, że w ramach działań przyjętych i realizowanych przez Zakład kontynuowane były działania mające na celu podniesienie sprawności i efektywności realizacji zadań ustawowych, w tym m. in.: doskonalenie struktury organizacyjnej Zakładu, poprawa organizacji pracy, odpowiedni dobór kadry, podnoszenie kwalifikacji kadr, wzmożenie nadzoru funkcjonalnego i merytorycznego nad terenowymi jednostkami organizacyjnymi, zwiększenie efektywności komunikacji wewnętrznej, ocena pracy dyrektorów oddziałów ZUS przez kierownictwo Zakładu ze szczególnym zwróceniem uwagi na terminową wypłatę świadczeń, a ponadto przeprowadzano szkolenia dla kadry kierowniczej wydziałów emerytalno-rentowych oddziałów ZUS ze szczególnym zwróceniem uwagi na problemy odsetek. Wobec pracowników, którzy przyczynili się do powstania nadpłat świadczeń emerytalno-rentowych dyrektorzy oddziałów wyciągali konsekwencje

służbowe (m. in. upomnienie, nagana, zmniejszenie lub pozbawienie nagrody), a w stosunku do aprobantów, którzy nie eliminowali błędów – wypowiedzenia zmieniające warunki pracy i płacy. W największym stopniu do wzrostu kwot wypłaconych przez ZUS odsetek za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie w 2006 r. przyczyniły się działania oddziałów: Rybnik (1.135 wypłat na kwotę 543,6 tys. zł), Chorzów (620 wypłat na kwotę 287,1 tys. zł), Tomaszów Mazowiecki (562 wypłaty na kwotę 270,5 tys. zł). W roku 2006 wzrosła liczba wypłacanych odsetek z funduszu wypadkowego w stosunku do 2005 roku o 129,9%. Przyczyną wzrostu była realizacja uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12.05.2005 r. w sprawie ponownego ustalenia wysokości renty w myśl art. 50 ust.2 ustawy wypadkowej, gdy podstawę wymiaru renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem lub chorobą zawodową stanowiła podstawa wymiaru wcześniej przyznanego świadczenia, przy ustalaniu której wskaźnik jej wysokości został ograniczony do 250 %. Sprawy załatwione odmiennie podlegały weryfikacji z urzędu przy okazji załatwiania konkretnej sprawy, natomiast wyrównanie wraz z odsetkami Zakład był zobowiązany wypłacać w myśl art.133 ust.1 pkt 2 ustawy emerytalnej.

[Dowód: akta kontroli str. 767-773]

W 2006 r. – w porównaniu do 2005 r. – kwoty odsetek za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie – według źródeł finansowania – pochodziły z następujących Funduszy:

- Emerytalnego - 2.343,5 tys. zł (wzrost o 743,1 tys. zł, tj. o 45,6 %),
- Rentowego - 1.061,6 tys. zł (spadek o 186,0 tys. zł, tj. o 14,9 %),
- Chorobowego - 679,0 tys. zł (spadek o 120,6 tys. zł, tj. o 15,1 %),
- Wypadkowego - 1.265,2 tys. zł (wzrost o 823,8 tys. zł, tj. o 186,6 %).

W 2006 r. – w odniesieniu do danych za rok 2005 – liczba wypłat odsetek z Funduszy wyniosła:

- Emerytalnego - 6.930 (wzrost o 2.149 wypłat, tj. o 44,9 %),
- Rentowego - 3.606 (spadek o 678 wypłat, tj. o 15,8 %),
- Chorobowego - 4.325 (wzrost o 1.317 wypłat, tj. o 43,8 %),
- Wypadkowego - 2.007 (wzrost o 1.134 wypłat, tj. o 129,9 %).

[Dowód: akta kontroli str. 713, 719]

W 2006 r. – w porównaniu do 2005 r. – wypłatę ogółem odsetek za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie (przy emeryturach, rentach, zasiłkach oraz pozostałych świadczeniach) spowodowały następujące przyczyny:

- wydanie decyzji i wypłaty świadczenia po terminie ustawowym – 5.069 przypadków na kwotę 221,6 tys. zł (wzrost o 3.034 przypadki, tj. o 149,1 % oraz wzrost kwoty o 125,2 tys. zł, tj. o 129,9 %);
- błędy leżące po stronie ZUS – 5.829 przypadków na kwotę 1.364,9 tys. zł (wzrost o 515 przypadków, tj. o 9,7 % oraz wzrost kwoty o 272,6 tys. zł, tj. o 25,0 %);
- zmiana wykładni przepisów – 3.361 przypadków na kwotę 1.893,1 tys. zł (wzrost o 1.321 przypadków, tj. o 64,8 % oraz wzrost kwoty o 1.111,6 tys. zł, tj. o 142,2 %);
- wykonanie wyroków sądowych – 2.080 przypadków na kwotę 1.834,4 tys. zł (spadek o 1.030 przypadków, tj. o 33,1 % oraz spadek kwoty o 252,7 tys. zł, tj. o 12,1 %), w tym w związku ze zmianą orzeczenia lekarskiego – 252 przypadki na kwotę 219 tys. zł (spadek o 409 przypadków, tj. o 61,9 % oraz spadek kwoty o 120,2 tys. zł, tj. o 35,4 %);
- inne – 438 przypadków na kwotę 35,2 tys. zł (wzrost o 53 przypadki, tj. o 13,8 % oraz spadek kwoty o 5,3 tys. zł, tj. o 13,1 %).

[Dowód: akta kontroli str. 714, 720]

Odpowiadając na pytanie w sprawie powodów wzrostu o 149,1 % ilości (5 069 wypłat) oraz o 129,9 % (221,6 tys. zł) kwoty wypłat odsetek w odniesieniu do roku 2005, Dyrektor Departamentu Świadczeń Emerytalno-Rentowych wyjaśnił, że podane liczby z tytułu wydania decyzji i wypłaty świadczeń po terminach ustawowych uwzględniają, oprócz odsetek wypłaconych przy emeryturach i rentach, także odsetki wypłacone przy innych świadczeniach, natomiast w przypadku emerytur i rent z wyżej wymienionej przyczyny: odsetki w 2006 roku wyniosły w liczbie 2 347, w kwocie 176,0 tys. zł – w porównaniu do roku 2005 nastąpił wzrost liczby wypłaconych odsetek o 1 128, tj. o 92,5%, natomiast kwota wzrosła o 98,7 tys. zł, co stanowi 127,8%.

Odnosząc się do wzrostu w 2006 r. w porównaniu z 2005 r. o 9,7 % ilości (5.829 wypłat) oraz o 25,0 % kwoty (1.364,9 tys. zł) wypłat odsetek z powodów błędów leżących po stronie ZUS Dyrektor Dep. Świadczeń Emerytalno-Rentowych wyjaśnił, że w 2006 r. wypłacono odsetki przy świadczeniach emerytalno-rentowych: w liczbie 4 890, w kwocie 1 329,0 tys. zł – w porównaniu do roku 2005 nastąpił wzrost liczby wypłaconych odsetek z tego tytułu o 621, tj. o 14,5%, natomiast kwota wzrosła o 268,6 tys. zł, co stanowi 25,3%.

Podstawową przyczyną opóźnienia realizacji bieżących zadań oraz błędów leżących po stronie ZUS była kumulacja w pewnych przedziałach czasowych dodatkowych lub nowych zadań, które należało zrealizować w bardzo krótkim terminie, poza bieżącymi zadaniami, co miało wpływ na okresowe zwiększenie obciążenia pracą, a w konsekwencji przyczyniło się do wystąpienia nieterminowego wydania decyzji i wypłaty świadczeń po terminach ustawowych, a w szczególności wzmożony napływ wniosków osób ubiegających się o wyrównanie zaniżonych kwot bazowych, związany z publikacjami w środkach masowego przekazu, wzmożony napływ wniosków o przyznanie emerytury osobom posiadającym wcześniej prawo do emerytury na podstawie innego przepisu, wzmożony napływ wniosków związany ze zmianą przepisów dotyczących ustalania wysokości emerytury w przypadku posiadania okresu ubezpieczenia po przyznaniu tego świadczenia, wzmożony wpływ wniosków pierwszorazowych i zamiennych oraz wzrost liczby spraw załatwianych z urzędu. Kwota wypłaconych odsetek z powodu błędów leżących po stronie ZUS nie jest skutkiem wyłącznie popełnianych błędów w roku 2006, ale procesu weryfikacji od początku każdej sprawy podlegającej załatwieniu.

Ponadto Dyrektor Departamentu Świadczeń Emerytalno-Rentowych wyjaśnił, że również liczba i kwota wypłaconych odsetek z tytułu zmiany wykładni przepisów dotyczy nie tylko spraw emerytalno-rentowych lecz również innych świadczeń. Przy emeryturach i rentach z powodu zmiany wykładni przepisów w 2006 roku wypłacono odsetki w liczbie 3 341, w kwocie 1 884,9 tys. zł. W porównaniu do 2005 roku nastąpił wzrost wypłaconych odsetek o 1 450, tj. o 76,7%, natomiast kwota wzrosła o 1 112,5 tys. zł, tj. o 144,0%. Główną przyczyną wypłaty odsetek z tego tytułu była realizacja uchwał wymienionych jako powody wzrostu liczby i kwoty wyrównań do wysokości należytego świadczenia (rozdział nr 3.9 niniejszego protokołu kontroli)

[Dowód: akta kontroli str. 773, 775]

W 2006 r. – w porównaniu do danych za rok 2005 – przyczyny wypłacania odsetek oraz liczba osób, którym wypłacono odsetki były następujące:

Przy emeryturach i rentach:

1. wydanie decyzji i wypłaty świadczenia po terminie ustawowym – 2.347 osób na kwotę 176,0 tys. zł (wzrost ilości o 1.128 osób, tj. o 92,5 % oraz wzrost kwoty o 98,7 tys. zł, tj. o 127,7 %),
2. błędy leżące po stronie ZUS – 4.890 osób na kwotę 1.329,0 tys. zł (wzrost ilości o 621 osób, tj. o 14,6 % oraz wzrost kwoty o 268,6 tys. zł, tj. o 25,4 %),

- zmiana wykładni przepisów – 3.341 osób na kwotę 1.884,9 tys. zł (wzrost ilości o 1.450 osób, tj. o 76,7 % oraz wzrost kwoty o 1.112,6 tys. zł, tj. o 144,1 %),
- wykonanie wyroków sądowych – 1.116 osób na kwotę 1.082,7 tys. zł (spadek ilości o 482 osoby, tj. o 30,2 % oraz spadek kwoty o 51,5 tys. zł, tj. o 4,5 %), w tym wypłaty w związku ze zmianą orzeczenia lekarskiego – 177 osób na kwotę 198,6 tys. zł (spadek ilości o 333 osoby, tj. o 65,3 % oraz spadek kwoty o 88,3 tys. zł, tj. o 30,8 %),
- inne – 188 osób na kwotę 32,3 tys. zł (spadek ilości o 165 osób, tj. o 46,7 % oraz spadek kwoty o 6,7 tys. zł, tj. o 17,2 %).

Przy zasiłkach:

- wydanie decyzji i wypłaty świadczenia po terminie ustawowym – 2.708 osób na kwotę 30,3 tys. zł (wzrost ilości o 1.949 osób, tj. o 256,8 % oraz wzrost kwoty o 20,0 tys. zł, tj. o 197,1 %),
- błędy leżące po stronie ZUS – 917 osób na kwotę 23,6 tys. zł (spadek ilości o 92 osoby, tj. o 9,1 % oraz spadek kwoty o 0,3 tys. zł, tj. o 1,3 %),
- zmiana wykładni przepisów – 16 osób na kwotę 3,8 tys. zł (spadek ilości o 130 osób, tj. o 89,0 % oraz spadek kwoty o 3,3 tys. zł, tj. o 46,5 %),
- wykonanie wyroków sądowych – 900 osób na kwotę 685,0 tys. zł (spadek ilości o 410 osób, tj. o 31,3 % oraz spadek kwoty o 117,0 tys. zł, tj. o 14,6 %), w tym wypłat w związku ze zmianą orzeczenia lekarskiego – 70 osób na kwotę 17,2 tys. zł (spadek ilości o 64 osoby, tj. o 47,8 % oraz spadek kwoty o 30,8 tys. zł, tj. o 64,2 %),
- inne – 247 osób na kwotę 2,4 tys. zł (wzrost ilości o 221 osób, tj. o 850,0 % oraz wzrost kwoty o 2,0 tys. zł, tj. o 500,0 %).

Przy pozostałych świadczeniach:

- wydanie decyzji i wypłaty świadczenia po terminie ustawowym – 14 osób na kwotę 15,4 tys. zł (spadek ilości o 43 osoby, tj. o 75,4 % oraz wzrost kwoty o 6,4 tys. zł, tj. o 71,1 %),
- błędy leżące po stronie ZUS – 22 osoby na kwotę 12,4 tys. zł (spadek ilości o 14 osób, tj. o 38,9 % oraz wzrost kwoty o 4,4 tys. zł, tj. o 55,0 %),
- zmiana wykładni przepisów – 4 osoby na kwotę 4,5 tys. zł (wzrost o 1 osobę, tj. o 33,3 % oraz wzrost kwoty o 2,4 tys. zł, tj. o 125,0 %),
- wykonanie wyroków sądowych – 64 osoby na kwotę 66,8 tys. zł (spadek ilości o 138 osób, tj. o 68,3 % oraz spadek kwoty o 84,1 tys. zł, tj. o 55,7 %), w tym w związku ze

zmianą orzeczenia lekarskiego – 5 osób na kwotę 3,1 tys. zł (spadek ilości o 12 osób, tj. o 70,6 % oraz spadek kwoty o 1,3 tys. zł, tj. o 29,6 %),

5. inne – 3 osoby na kwotę 0,5 tys. zł (spadek ilości o 3 osoby, tj. o 50,0 % oraz spadek kwoty o 0,7 tys. zł, tj. o 58,3 %).

Dowód: akta kontroli str. 714, 720]

3.10. Zwroty nadpłat z tytułu przekroczenia trzydziestokrotności prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia oraz odsetki od nieterminowych zwrotów

W roku 2006 r. kwota zwrotu nadpłat z tytułu przekroczenia trzydziestokrotności prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia wyniosła 18.928,2 tys. zł. W odniesieniu do roku 2005 zmniejszyła się 4.057,6 tys. zł, tj. o 17,7 %, a do 2004 r. – wzrosła o 131,2 tys. zł, tj. o 0,7 %.

Kwota odsetek od nieterminowych zwrotów w 2006 r. wyniosła 7,2 tys. zł i w porównaniu do 2005 r. spadła o 0,5 tys. zł, tj. o 6,5 %, a w porównaniu do 2004 r. zmniejszyła się o 21,8 tys. zł, tj. o 75,2 %.

[Dowód: akta kontroli str. 735]

3.11. Realizacja zadań wynikających z ustawy tworzącej FUS

Zgodnie ze sprawozdaniem R-40 roczne w ustawie budżetowej na rok 2006 i w planie po zmianach ustalono wydatki dotyczące realizacji zadań wynikających z ustawy tworzącej FUS na kwotę 118.490.963 tys. zł. W ciągu 2006 roku wydatki zostały zwiększone o 716.700 tys. zł. Zrealizowane wydatki wyniosły 119.207.663 tys. zł, tj. 100,6 % planu po zmianach. W porównaniu do 2005 r. ww. wydatki były wyższe o 8.160.885 tys. zł, tj. o 7,3 %.

W 2006 r. na ogólną kwotę wydatków dotyczących realizacji zadań FUS złożyły się:

- emerytury na kwotę 69.159.109 tys. zł – tj. o 626.539 tys. zł (0,9 %) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 8.143.652 tys. zł (13,3 %) więcej od wykonania w 2005 r.,
- renty finansowane z funduszu rentowego na kwotę 30.948.369 tys. zł – tj. o 525.927 tys. zł (1,7 %) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 356.234 tys. zł (1,1 %) mniej od wykonania w 2005 r.,
- renty finansowane z funduszu wypadkowego na kwotę 3.617.274 tys. zł – tj. o 63.825 tys. zł (1,7 %) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 105.609 tys. zł (3,0 %) więcej od wykonania w 2005 r.,

- dodatki: do emerytur i rent, pielęgnacyjne, dla sierot zupełnych, za tajne nauczanie na kwotę – 3.439.675 tys. zł – tj. o 40.515 tys. zł (1,2 %) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 271.250 tys. zł (8,6 %) więcej od wykonania w 2005 r.,
- zasiłki chorobowe na kwotę 3.680.836 tys. zł – tj. o 370.320 tys. zł (9,1 %) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 194.281 tys. zł (5,6 %) więcej od wykonania w 2005 r.,
- pozostałe zasiłki i świadczenia na kwotę 5.063.204 tys. zł – tj. o 223.537 tys. zł (4,6 %) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 152.310 tys. zł (3,1 %) więcej od wykonania w 2005 r.,
- prewencja rentowa na kwotę 99.170 tys. zł – tj. o 10.830 tys. zł (9,8 %) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 21.854 tys. zł (28,3 %) więcej od wykonania w 2005 r.,
- prewencja wypadkowa na kwotę 1.892 tys. zł – tj. o 108 tys. zł (5,4 %) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 840 tys. zł (79,8 %) więcej od wykonania w 2005 r.,
- odpis na działalność ZUS na kwotę 3.015.890 tys. zł – tj. równa kwocie zaplanowanej w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 310.110 tys. zł (9,3 %) mniej od wykonania w 2005 r.,
- koszty obsługi kredytów na kwotę 182.244 tys. zł – tj. o 254.735 tys. zł (58,3 %) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 62.567 tys. zł (25,6 %) mniej od wykonania w 2005 r.

[Dowód: akta kontroli str. 941]

Odpowiadając na pytanie dlaczego łączna kwota wydatków FUS w 2006 r. wykazana w sprawozdaniu Rb-40 roczne (119.762.998 tys. zł w dziale III) jest wyższa o 555.335 tys. zł, tj. o 0,5 % od łącznej kwoty wydatków dotyczących wykonania zadań wynikających z ustawy tworzącej FUS (119.207.663 tys. zł w dziale IV), główny księgowy Funduszy wyjaśnił: „łączna kwota wydatków w dziale III obejmuje wszystkie poniesione przez Fundusz w 2006 r. koszty, natomiast łączna kwota wydatków w dziale IV obejmuje koszty zakwalifikowane jako koszty wykonania zadań z ustawy tworzącej FUS (czyli pewną część kosztów ogółem. Dział IV nie obejmuje m. in. kosztów rezerw i odpisów aktualizujących należności (528.408 tys. zł) i kosztów obsługi świadczeń wypłacanych z funduszu rentowego a finansowanych z budżetu państwa i wynagrodzenia dla płatników składek od wypłaconych świadczeń

z funduszu chorobowego (25.230 tys. zł)”. Na pytanie dlaczego łączna kwota wydatków FUS w 2006 r. dotyczących wykonania zadań wynikających z ustawy tworzącej FUS (119.207.663 tys. zł) jest wyższa o 716.700 tys. zł (0,6 %) od kwoty zaplanowanej w ustawie budżetowej na 2006 r. (118.490.963 tys. zł), główny księgowy Funduszy wyjaśnił, że ta różnica wynika przede wszystkim z wyższego niż planowano wzrostu średniej wysokości emerytur i rent m. in. na skutek wyższej od planowanej waloryzacji świadczeń.

[Dowód: akta kontroli str. 855]

4. Stan Funduszu Ubezpieczeń Społecznych na koniec 2006 r.

Zgodnie ze sprawozdaniem z wykonania planu finansowego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Rb-40 roczne) na koniec 2006 r. stan FUS wynosił – (minus) 4.168.967 tys. zł, tj. o 4.137.570 tys. zł więcej niż na początku roku. W stosunku do ustawy budżetowej na rok 2006 był wyższy o 10.341.794 tys. zł, tj. o 71,3 %, w tym:

- środki pieniężne w kwocie 28.362 tys. zł – spadek o 270.101 tys. zł (o 90,5 %) w porównaniu do stanu na początku roku, a w porównaniu do planu wg ustawy budżetowej ich stan był wyższy o 23.239 tys. zł (o 453,6 %),
- należności w wysokości 3.266.824 tys. zł – wzrost o 820.430 tys. zł (o 33,5 %) w porównaniu do stanu na początku roku, a w stosunku do planu wg ustawy budżetowej ich stan był wyższy o 421.915 tys. zł (o 14,8 %),
- zobowiązania - (minus) 7.464.153 tys. zł – spadek o 3.587.241 tys. zł (o 32,5 %) w porównaniu do stanu na początku roku, a w odniesieniu do planu wg ustawy budżetowej spadek o 9.896.640 tys. zł (o 57,0 %).

[Dowód: akta kontroli str. 941]

Na pytanie dlaczego stan FUS na koniec 2006 r. był większy o 10.341.794 tys. zł, tj. o 71,3 % kwoty zaplanowanej na rok 2006 w ustawie budżetowej, w tym: stan środków pieniężnych większy o 453,6 %, stan należności większy o 14,8 %, stan zobowiązań mniejszy o 57,0 % - Członek Zarządu Zakładu wyjaśnił, że „[...] stan środków na koniec każdego roku na rachunkach funduszy jest niezależny od Zakładu. Wyższy niż zakładał plan stan należności przede wszystkim był wynikiem wzrostu należności netto (po pomniejszeniu o dokonane odpisy aktualizujące ich stan) z tytułu składek od płatników. Za 2006 rok Zakład po raz pierwszy na etapie wyceny tych należności wyodrębnił z łącznej kwoty należności, należności objęte układami ratalnymi, które ze względu na prowadzony monitoring, mogą być uznane za bieżąco spłacane i nie podlegające tworzeniu na nie odpisów aktualizujących. Ta operacja księgowa przyniosła wzrost należności netto o ok. 600 mln zł. Mniejszy niż zakładał plan stan zobowiązań jest przede wszystkim wynikiem dwóch czynników: spadkiem o 3,4 mld stanu

zobowiązań wobec OFE [...] oraz spadkiem o 6,2 mld stanu kredytów bankowych wraz z odsetkami, na który wpływ miały czynniki makroekonomiczne [...]”.

[Dowód: akta kontroli str. 865]

Na ogólną kwotę należności na dzień 31 grudnia 2006 r. w kwocie 3.266.824 tys. zł złożyły się (w nawiasach podano stan należności na dzień 31 grudnia 2005 r.):

- należności z tytułu składek – 1.684.029 tys. zł (914.450 tys. zł) – wzrost w 2006 r. o 769.579 tys. zł, tj. o 84,2 %,
- rozrachunki z tytułu wypłaconych świadczeń dla terminów 1 i 5 stycznia – 1.448.773 tys. zł (1.438.756 tys. zł) – wzrost w 2006 r. o 10.017 tys. zł, tj. o 0,7 %).
- pozostałe należności – 134.022 tys. zł (93.188 tys. zł) – wzrost w 2006 r. o 40.834 tys. zł, tj. o 43,8 %.

w tym:

- rozrachunki z tytułu nienależnie pobranych świadczeń – 72.389 tys. zł (63.950 tys. zł) – wzrost w 2006 r. o 8.439 tys. zł, tj. o 13,2 %,
- rozrachunki z tytułu odsetek od nienależnie pobranych świadczeń – 4.612 tys. zł (0,00 tys. zł),
- rozrachunki z budżetem z tytułu składki zdrowotnej za kombatanów – 11.299 tys. zł (10.850 tys. zł) – wzrost o 449 tys. zł, tj. o 4,1 %),
- rozrachunki z budżetem (korekta roczna wypłat świadczeń przez płatników) – brak (6.720 tys. zł),
- rozrachunki między jednostkami organizacyjnymi – 44.854 tys. zł (6.631 tys. zł) – wzrost w 2006 r. o 38.223 tys. zł, tj. o 576,5 %,
- należności sporne – brak (brak),
- rozrachunki zewnętrzne z KRUS – 0,00 zł (4.151 tys. zł),
- pozostałe – 867 tys. zł (886 tys. zł) – spadek w 2006 r. o 19 tys., tj. o 2,1 %.

Na ogólną kwotę zobowiązań na dzień 31 grudnia 2006 r. w kwocie 7.464.153 tys. zł złożyły się (w nawiasach podano stan zobowiązań na dzień 31 grudnia 2005 r.):

- kredyty bankowe z odsetkami – 2.610.831 tys. zł (4.570.214 tys. zł) – spadek w 2006 r. 1.959.383 tys. zł, tj. o 42,9 %,
- rozrachunki z OFE – 627.859 tys. zł (2.513.606 tys. zł) – spadek w 2006 r. o 1.885.747 tys. zł, tj. o 75,0 %,
- wpływy do wyjaśnienia – 259.517 tys. zł (109.422 tys. zł) – wzrost w 2006 r. o 150.095 tys. zł, tj. o 137,2 %,

- dotacja ze środków roku następnego – 1.450.000 tys. zł (1.470.000 tys. zł) – spadek o 20.000 tys. zł, tj. o 1,4 %,
- podatek dochodowy od świadczeń – 711.314 tys. zł (626.981 tys. zł) – wzrost w 2006 r. o 84.333 tys. zł, tj. o 13,5 %,
- składka na ubezpieczenie zdrowotne od świadczeń – 791.428 tys. zł (708.089 tys. zł) – wzrost w 2006 r. o 83.339 tys. zł, tj. o 11,8 %,
- rezerwy – 928.043 tys. zł (785.219 tys. zł) – wzrost w 2006 r. o 142.824 tys. zł, tj. o 18,2 %,
- pozostałe zobowiązania – 85.161 tys. zł (267.863 tys. zł) – spadek w 2006 r. o 182.702 tys. zł, tj. o 68,2 %, w tym:
 - rozrachunki z budżetem (niewykorzystana dotacja) – 38.694 tys. zł (225.754 tys. zł) – spadek o 187.060 tys. zł, tj. o 82,9 %,
 - rozrachunki z FRD – 18.942 tys. zł (12.756 tys. zł) – wzrost w 2006 r. o 6.186 tys. zł, tj. o 48,5 %,
 - rozrachunki z KRUS – 2.550 tys. zł (brak),
 - rozrachunki z tytułu sum depozytowych – 7.126 tys. zł (6.456 tys. zł) – wzrost w 2006 r. o 670 tys. zł, tj. o 10,4 %,
 - rozrachunki z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne – 2.923 tys. zł (3.667 tys. zł) – spadek w 2006 r. o 744 tys. zł, tj. o 20,3 %,
 - rozrachunki z Zakładem – 11.024 tys. zł (13.178 tys. zł) – spadek w 2006 r. o 2.154 tys. zł, tj. o 16,3 %,
 - rozrachunki z tytułu prewencji rentowej oraz wypadkowej – 3.568 tys. zł (5.247 tys. zł) – spadek w 2006 r. o 1.679 tys. zł, tj. o 32,0 %,
 - rozrachunki z tytułu wypłaconych świadczeń – brak (5 tys. zł),
 - pozostałe – 333 tys. zł (801 tys. zł) – spadek w 2006 r. o 468 tys. zł, tj. o 58,4 %.

[Dowód: akta kontroli str. 795-799, 801-805, 941]

5. Kredyty zaciągnięte przez Fundusz Ubezpieczeń Społecznych

Zadłużenie FUS z tytułu kredytów zaciągniętych w bankach komercyjnych wynosiło na dzień 1 stycznia 2006 r. 4.546 mln zł, w tym:

- kredyty rewolwingowe – 410,0 mln zł,
- kredyty rewolwingowo-obrotowe – 4.136,0 mln zł (140,0 mln zł – część rewolwingowa, 3.996,0 mln zł – część obrotowa).

Na dzień 31 grudnia 2006 r. łączne ww. zadłużenie zmniejszyło się o 1.951 mln zł (tj. o 42,9%) i wynosiło 2.595,0 mln zł z tytułu kredytu rewolwingowo-obrotowego (0,0 mln zł – część rewolwingowa, 2.595,0 mln zł – część obrotowa).

Łączna wartość dostępnych linii kredytowych dla FUS na dzień 1 stycznia 2006 r. wyniosła 8.450,9 mln zł, w tym:

- kredyty rewolwingowe – 1.790,9 mln zł,
- kredyty rewolwingowo-obrotowe – 6.660,0 mln zł (2.664,0 mln zł część rewolwingowa, 3.996,0 zł – część obrotowa),

a na dzień 31 grudnia 2006 r. łączna wartość zmniejszyła się o 1.950,9 mln. zł (tj. o 23,1%) i wynosiła 6.500,0 mln. zł (2.850,0 mln zł – część rewolwingowa, 3.650,0 – część obrotowa).

Średnioroczny stan zadłużenia Funduszu w bankach komercyjnych w 2006 r. wynosił 4.319,0 mln zł – w stosunku do roku 2005 nastąpił jego spadek o 89,0 mln zł, tj. o 2,0%. W latach 2001 – 2006 zadłużenie z ww. tytułu przedstawiało się następująco:

- 2001 r. - 556 mln zł - w porównaniu do roku poprzedniego nastąpił spadek zadłużenia o 1.352 mln zł, tj. o 70,9 %,
- 2002 r. - 1.514 mln zł - w porównaniu do roku poprzedniego nastąpił wzrost zadłużenia o 958 mln zł, tj. o 172,3 %,
- 2003 r. - 2.572 mln zł - w porównaniu do roku poprzedniego nastąpił wzrost zadłużenia o 1.058 mln zł, tj. o 69,3 %,
- 2004 r. - 3.805 mln zł - w porównaniu do roku poprzedniego nastąpił wzrost zadłużenia o 1.233 mln zł, tj. o 47,9 %,
- 2005 r. - 4.408 mln zł - w porównaniu do roku poprzedniego nastąpił wzrost zadłużenia o 603 mln. zł, tj. o 15,8 %.
- 2006 r. - 4.319 mln zł - w porównaniu do roku poprzedniego nastąpił spadek zadłużenia o 89 mln. zł, tj. o 2,0 %.

Po czterech latach stałego wzrostu średniorocznego stanu zadłużenia FUS w bankach komercyjnych (od 2002 r. do 2005 r. wzrost 2.894,0 mln zł, tj. o 191,2 %) w 2006 r. nastąpił jego spadek o 89,0 mln zł, tj. o 2,0% w stosunku do roku 2005.

W 2006 r. największe średnie miesięczne zadłużenie FUS odnotowano w styczniu i wyniosło 4.822 mln zł, a najmniejsze w lipcu – 3.694 mln zł.

[Dowód: akta kontroli str. 523-525]

Dla obsługi FUS w roku 2006 realizowano 29 umów kredytowych zawartych w latach 2003 - 2005 na łączną kwotę 8.450.900 tys. zł, w tym 23 na kredyty rewolwingowo-obrotowe (60 % część obrotowa, 40 % część rewolwingowa) oraz 6 na kredyty rewolwingowe.

W 2006 r. z tytułu ww. umów kredytowych podpisanych w ramach FUS w latach 2003 – 2005, łączna kwota zapłaconych odsetek wyniosła 178.525,8 tys. zł. Nie poniesiono żadnych kosztów z tytułu prowizji.

[Dowód: akta kontroli str. 527, 529]

W 2006 r. dla obsługi FUS zawarto i realizowano 12 umów kredytowych na łączną kwotę 2.500.000 tys. zł (każda z nich w proporcji po 50 % część obrotowa i rewolwingowa).

Z tytułu ww. umów kredytowych zaciągniętych w 2006 r. na rzecz FUS łączna kwota zapłaconych odsetek wyniosła 12.101,5 tys. zł, kwota prowizji – 0,00 zł.

Ich zabezpieczenie stanowiło nieodwołalne pełnomocnictwo do rachunku funduszu emerytalnego prowadzonego przez NPB O/O w Warszawie, niepotwierdzone przez Narodowy Bank Polski.

[Dowód: akta kontroli str. 531, 533]

W roku 2006 kwota odsetek zapłaconych przez Zakład z tytułu realizowanych umów kredytowych zawartych dla obsługi FUS w latach 2003 – 2006 wyniosła łącznie 190.627,3 tys. zł. Kosztów prowizji nie poniesiono.

[Dowód: akta kontroli str. 529, 531]

Zakład Ubezpieczeń Społecznych jako dysponent działający w imieniu i na rzecz Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, dla zabezpieczenia środków na wypłatę świadczeń z FUS w 2006 r., po przeprowadzeniu trzech postępowań o zamówienie publiczne, podpisał z bankami komercyjnymi umowy dotyczące kredytów dla FUS w następujących kwotach łącznych:

- 1.100 mln PLN – na okres 3 lat – 5 umów podpisanych w dniu 8 sierpnia 2006 r.,
- 900 mln PLN – na okres 3 lat – 4 umowy podpisane w dniu 11 września 2006 r.,
- 500 mln PLN – na okres 3 lat – 3 umowy podpisane w dniu 28 listopada 2006 r.

Powyższe postępowania zostały przeprowadzone zgodnie z art. 39 ustawy Prawo zamówień publicznych. W przedmiotowych postępowaniach jedynym kryterium oceny ofert było kryterium cenowe – marża banku w odniesieniu do stawki WIBOR T/N. Wybrane oferty spełniają wymogi ustawy Prawo zamówień publicznych i SIWZ oraz uzyskały najwyższą

ilość punktów w każdej części zamówienia, wyliczonych zgodnie z kryteriami i zasadami oceny ofert zawartymi w SIWZ.

[Dowód: akta kontroli str. 137-243, 245-421, 423-508, 509-517]

6. Kontrole Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

W 2006 r. biegły rewident przeprowadził badanie w zakresie rzetelności, prawidłowości i jasności sprawozdania finansowego FUS za rok 2005 oraz prawidłowości ksiąg rachunkowych stanowiących podstawę dla sporządzenia tego sprawozdania. W jego opinii badane sprawozdanie finansowe, z wyjątkiem zgłoszonych w sprawozdaniu zastrzeżeń:

- sporządzone zostało, we wszystkich istotnych aspektach, zgodnie z zasadami (polityką) określonymi w ustawie o rachunkowości oraz na podstawie prawidłowo prowadzonych ksiąg rachunkowych,
- jest zgodne z wpływającymi na treść sprawozdania finansowego przepisami prawa, w tym w szczególności ustawy o rachunkowości i ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

[Dowód: akta kontroli str. 565-574]

7. Fundusz Rezerwy Demograficznej (FRD)

Stan FRD na początek 2006 r. wynosił 1.555.172 tys. zł i stanowił 109,3 % planowanej kwoty 1.423.025 tys. zł oraz 172,3 % stanu Funduszu na początek 2005 r. (902.685 tys. zł).

W 2006 r. FRD osiągnął przychody w wysokości 905.888 tys. zł, co stanowiło 122,9 % zaplanowanej kwoty 737.001 tys. zł oraz 138,7 % przychodów osiągniętych w 2005 r. (653.028 tys. zł), z czego:

- składki to 657.215 tys. zł, tj. 102,4 % planowanej kwoty 641.721 tys. zł oraz 133,5 % wykonania w 2005 r. (492.342 tys. zł);
- pozostałe przychody – na które składają się: wycena papierów wartościowych, odsetki i dywidendy oraz pozostałe – wyniosły 248.673 tys. zł, tj. 261,0 % zaplanowanej kwoty 95.280 tys. zł oraz 154,8 % kwoty wykonanej w 2005 r. (160.686 tys. zł).

Wydatki FRD w 2006 r. wyniosły 632 tys. zł, tj. 61,4 % zaplanowanej kwoty 1.029 tys. zł oraz 116,8 % wydatków w 2005 r. (541 tys. zł).

Stan FRD na koniec 2006 r. to 2.460.428 tys. zł, co stanowiło 114,0 % zaplanowanej na ten rok kwoty 2.158.997 tys. zł oraz 158,2 % stanu FRD na koniec 2005 r. (1.555.172 tys. zł), w tym:

- stan środków pieniężnych wyższy był od zaplanowanej kwoty 77 tys. zł o 14.399,5 % i wynosił 147.739 tys. zł (w 2005 r. – 1.026 tys. zł);
- ulokowane środki pieniężne stanowiły kwotę 2.293.819 tys. zł, tj. 106,7 % zaplanowanej kwoty 2.149.710 tys. zł (w 2005 r. – 1.541.479 tys. zł);
- należności to 18.942 tys. zł, tj. 203,7 % zaplanowanej kwoty 9.300 tys. zł (w 2005 r. – 12.756 tys. zł);
- zobowiązania – 72 tys. zł tj. 80 % zaplanowanej kwoty 90 tys. zł (2005 r. – 89 tys. zł).

Dyrektor Departamentu Finansów wyjaśnił, że „...różnica między wysokością wydatków oszacowanych w planie finansowym na 2006 r. a wydatkami poniesionymi w ubiegłym roku wynika przede wszystkim z niższych niż planowane kosztów z tytułu prowizji maklerskich...”, co było związane ze wstrzymaniem zakupów akcji pod koniec roku w związku z bardzo silną aprecjacją kursów na GPW i osiągnięciem maksymalnego limitu udziału akcji w środkach FRD. „(...) W pozycji środki pieniężne, poza gotówką na rachunku bankowym, wykazywana jest także wartość depozytów bankowych, których wysokość wraz z należnymi odsetkami na koniec ub.r. wyniosła 147.731 tys. zł. Wartość środków pieniężnych sensu stricto pozostających na rachunku bankowym wyniosła 8 tys. zł. Wykonanie na znacznie wyższym od zaplanowanego poziomie stanu należności FRD na koniec 2006 r. wynika z zaliczkowego przekazywania w ciągu roku składek na FRD z uwagi na cykl przetwarzania dokumentów ubezpieczeniowych i pozyskiwania z opóźnieniem informacji o składkach należnych funduszowi (...) Różnica pomiędzy składkami należnymi a przekazanymi wykazywana jest jako należności FRD od FUS.”

[Dowód: akta kontroli str. 915-919; 935-937]

W 2006 r. aktywa finansowe FRD wycenione zostały na kwotę 2.441.558 tys. zł i były wyższe od wyceny w 2005 r. o 58,3 % (1.542.505 tys. zł). Na aktywa te składały się:

- 29,8 % portfela – akcje – 728.414 tys. zł, tj. 235,0 % stanu z 2005 r. (309.966 tys. zł.);
- 32,0% portfela – obligacje – 781.896 tys. zł, tj. 63,5 % stanu z 2005 r. (1.231.513 tys. zł);
- 32,1 % portfela – bony – 783.509 tys. zł, (w 2005 r. - 0 zł);
- 6,1 % portfela – lokaty – 147.731 tys. zł, tj. 14.771,4 % stanu z 2005 r. (1.000 tys. zł);
- 0,0 % portfela – środki pieniężne – 7.5 tys. zł, tj. 29,0 % stanu z 2005 r. (26,0 tys. zł).

Procentowy udział poszczególnych inwestycji, wskazanych powyżej, w całości portfela nie przekraczał norm określonych w rozporządzeniu w sprawie lokowania środków FRD oraz w uchwale Nr 111/2004 Zarządu ZUS z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia polityki inwestycyjnej FRD oraz procedury lokowania środków FRD ze zm.

[Dowód: akta kontroli str. 897-913]

Dyrektor Departamentu Ekonomicznego wyjaśnił, że „w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2006 r. całością środków FRD zarządzał ZUS.(...) stopa zwrotu z inwestycji w dłużne papiery wartościowe wyniosła 5 %, natomiast stopa zwrotu z inwestycji w akcje wyniosła 40,65 %”.

[Dowód: akta kontroli str. 895,923]

Internetowy portal „hoga.pl” publikując dane historyczne podaje na stronie „<http://www.tfi.hoga.pl/notowania.asp>”, że najwyższą stopę zwrotu wśród funduszy akcji w 2006 r. uzyskał DWS Polska FIO Top 25 Małych Spółek – 87,09 %, a najniższy SKOK FIO Aktywny Zmiennej Alokacji – 12,50 %. Średni arytmetyczny zwrot to 43,94 %. Wśród funduszy papierów dłużnych najwyższą stopę zwrotu – 6,48 % – uzyskał Pioneer Dochodu MIX 20 FIO, a najniższą SEB 2 Obligacji i Bonów Skarbowych FIO – 2,08 %. Średni arytmetyczny zwrot to 4,03 %.

[Dowód: akta kontroli str. 925-931]

* * *

Poprzez zamieszczenie w protokole kontroli niżej wymienionych pouczeń kontrolerzy informują Panią Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o przysługującym Jej prawie:

- zgłoszenia przed podpisaniem protokołu kontroli, w terminie 14 dni od daty otrzymania niniejszego protokołu kontroli, pisemnych, umotywowanych zastrzeżeń co do ustaleń zawartych w protokole kontroli, zgodnie z art. 55 ust. 1 i 2 ustawy o NIK);
- odmowy podpisania niniejszego protokołu kontroli, z jednoczesnym obowiązkiem złożenia na tę okoliczność, w terminie 7 dni, wyjaśnień dotyczących przyczyn odmowy podpisania protokołu kontroli, zgodnie z art. 57 ust. 1 ustawy o NIK. W przypadku zgłoszenia zastrzeżeń, termin 7 dni - zgodnie z art. 57 ust. 2 ustawy o NIK - biegnie od dnia otrzymania ostatecznej uchwały w sprawie ich rozpatrzenia;

- złożenia z własnej inicjatywy na piśmie dodatkowych wyjaśnień co do przyczyn i okoliczności powstania nieprawidłowości opisanych w niniejszym protokole kontroli, w terminie uzgodnionym z kontrolerem , zgodnie z art. 59 ust. 2 ustawy o NIK.

O przeprowadzeniu kontroli dokonano wpisu do księgi ewidencji kontroli nr 84, 86 i 87.

Jeden egzemplarz niniejszego protokołu kontroli wręczono w dniu 5 kwietnia 2007 roku Pani Aleksandrze Wiktorow, Prezesowi Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie.

[Dowód: akta kontroli str. 943]

Warszawa, dnia 5 kwietnia 2007 roku.

Kontrolerzy NIK:

doradca techniczny
Bogusław Zemlak

specjalista k.p.
Grażyna Lewandowska

specjalista k.p.
Paweł Adamowicz

Aleksandra Wiktorow
Prezes
Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

Warszawa, dnia kwietnia 2007 r.

PROTOKÓŁ KONTROLI.....	1
1. WYKORZYSTANIE UWAG I WNIOSKÓW ZAWARTYCH W WYSTĄPIENIU POKONTROLNYM DOTYCZĄCYM WYKONANIA BUDŻETU PAŃSTWA W 2005 R.	3
2. PLAN FINANSOWY FUNDUSZU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH NA 2006 R.....	4
3. WYKONANIE PLANU FINANSOWEGO FUNDUSZU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH	7
3.1. Stan FUS na początek 2006 r.....	7
3.2. Przychody Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w 2006 r.....	9
3.2.1. Wpływy środków do funduszy wyodrębnionych w FUS	12
3.2.2. Lokaty	13
3.2.3. Struktura przychodów FUS	13
3.3. Należności z tytułu zaległych składek na ubezpieczenie społeczne	16
3.4. Restrukturyzacja należności	17
3.5. Kontrola płatników składek	18
3.6. Wydatki Funduszu Ubezpieczeń Społecznych	19
3.6.1. Wypłaty z tytułu osiągnięcia 100 lat życia oraz w drodze wyjątku.....	22
3.7. Fundusze rezerwowe	22
3.8. Nadpłaty i niedopłaty świadczeń emerytalno – rentowych.....	24
3.9. Odsetki za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie	30
Dowód: akta kontroli str. 714, 720].....	35
3.10. Zwroty nadpłat z tytułu przekroczenia trzydziestokrotności prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia oraz odsetki od nieterminowych zwrotów	35
3.11. Realizacja zadań wynikających z ustawy tworzącej FUS.....	35
4. STAN FUNDUSZU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH NA KONIEC 2006 R.....	37
5. KREDYTY ZACIĄGNIĘTE PRZEZ FUNDUSZ UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH.....	39
6. KONTROLE FUNDUSZU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH.....	42
7. FUNDUSZ REZERWY DEMOGRAFICZNEJ	42